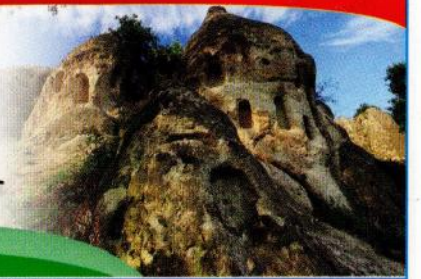

KAPTÁRKÖVEK

KAROSI KÖNYVTÁR
ME...
...VES

XI. évfolyam, 3. szám (40. megjelenés) • Negyedévenként megjelenő bükkaljai folyóirat • 2021. szeptember 15. • 500 Ft

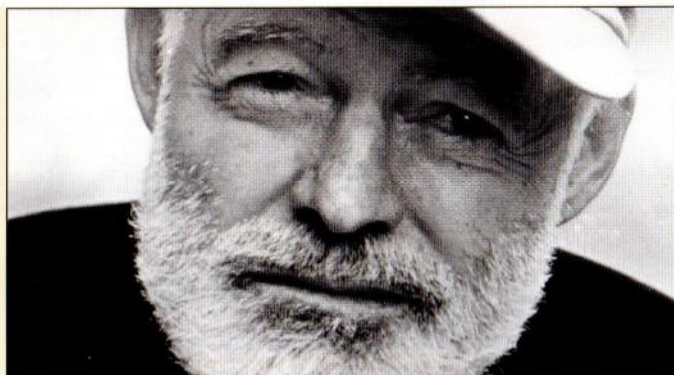

B. Mester Éva

Ősz

*Az utolsó fecske
messzire jár
szárnyára kapta
röptét a nyár
visszanéz kicsit
már nem időz
szívéből facsar
esőt az ősz.*

Dr. Pázmány László

Hemingway...

Csodállak Hemingway, te örök vagány,
Az emberről te írtál legszebben talán.
Bátor voltál, nem rettentett veszély,
Kaland volt életed és szenvedély.

Sokszor védted a védhetlent is,
Ha hitted az igazhoz közel visz.
Úgy éltél, mint a bukott angyalok,
A magányosak, de mindig szabardok.

Könyveid között keresem titkodat,
Mert a szabadság mindenkit hívogat.
A bátrakat segíti az Úr kegyelme,
Mit a szív ért meg, nem az elme.

Nem szeretik írásaidat a gyávák,
Kik a kiutakat mindig elállják.
Nézted a sorsot szivarfüstön át,
És ott volt kezében a rumos pohár.

Végtelen becsvágy volt az életed,
Saját szakállra, saját hadsereg.
Ahol a hősök nem bukhatnak el,
Mert haláluk mindig magasra emel.

Ők jártak néha hajód fedélzetén,
Ha álmaidban eljött a régi szenvedély.
A küzdéshez szép szavakat adtál,
Az elrendelt sors ellen lázadtál.

Írtad: „az embert nem lehet legyőzni”,
Ha bátor és méltóságát őrzi.
Régi írásaidat újra olvasom,
S megint körbevesz, valami oltalom.

A nők szebbé tették kalandos életed,
Melynek gyertyáját két végén égetted.
A fáraók istenként imádott macskái,
Lettek idővel bizalmas barátaid.

A gőgös és titokzatos szépségek,
Kik hordozzák a vágyott fenséget.
Az elvehetetlen szabadságot,
És levetnek magukról minden jármot.

Röntgen szemük látja a gyengeséget,
Emberi vétkeket, jellemtelenséget.
Csak annak engednek simogatást,
Akikben nem látnak ilyen hibát.

A hazug szabadság mítoszt elvetted,
Az álszent Amerikát megsértetted.
Arcába fehér glasszé kesztyűt dobtál,
A pénz ördögének nem hódoltál.

Hollywood fénye hiába csillogott,
Nem hagytad el Kubát, őrizted birtokod.
Holtodban is vannak ellenségeid,
Melyen a múltó idő sem segít.

A hatalom asztalához, sosem ültél,
Az írás művészetében elmerültél.
Inkább rumot ittál, fáradt vándorokkal,
S nagyszívű hallgatag kalandorokkal.

„Pilár” halászhajó, ha tudnál beszélni,
Nagy titkok végére lehetne érni.
Így maradnak könyveid és a képzelet,
S látunk egy megalkuvás nélküli életet.

De eljött a nagylelkűek neurózisa,
Mely a jövő reményét is felissza.
A jó apádtól örökölt végzet,
Egy csodás csillag-útnak vetett végett.

Sokszor láttad vadászpuskád csövét,
Mellyel néhány férfi, titkon szembenéz.
Példát adó hited, szivarfüstté vált,
Mert végül magadhoz hívtad a halált.

Döntöttél és meghúztad a ravaszt,
Nem vártál több békét hozó tavaszt.
Tanyádról, hajódról, várt Kháron ladikja,
Mely a Styx- folyóról senkit sem hoz vissza.

Csak elszántak szállnak a ladikba önként,
Kiknek életében már minden megtörtént.
Megélték azt, mit a vakmerő kevesek,
Kiket a szenvedély messzire vezetett.

Te, szabad, gőgös Úr meghajlok előtted,
Jól használtad fel kimért idődet.
Nagy író voltál és nagylelkű kalandor,
Akit megőriz a méltatlan utókor.

Könyveidért Nobel-díjat kaptál,
Utad végén mégis, mindent feladtál.
Nem akartál élni, méltóságot veszítve,
Nem néztél művedre és a keresztre.

Elvesztett harcod, mégsem volt hiába,
Az ember küzdelmét az égbe kiáltja.

B. Mester Éva

Szabad szélben

Te vagy az erdők igaz barátja,
szakadék szélén szédülő szálfá.
Őrzöd a békéd, őrzöd a csened,
gyökered mélyét el nem ereszted.

Leszek egy patak vízcsobogása,
éltető vize, halk suttogása.
Számon sem tartott aprócska forrás.
Elnyel egy folyó, bővizű sodrás.

Tiéd a napfény, árnyék óv engem.
Nem kell a tűzben semmivé lennem.
Kottáid között enyém egy dallam,
sohasem vagyok már egymagamban.

Nekem a most kell, neked a messze,
szabad szél szárnyán szélnek eresztve.
Neked az érvek, nekem a lélek.
Évekké váló percedben élek.

Fecske Csaba

Költészet

(L.M-nek)

a sors kegyelméből a rozsdásodó múltban
találkoztam Lónyay Erzsébettel
álnéven írta merész verseit és szívta
behorpadt arccal pipáját míg egy napon
megjelent náluk a gólya csőrében
hangosan oázó babával szerfelett csodálkozott ezen
hiszen nem tudta hogy a babát a gólya hozza
különben sem tudta a nevét szülei nevelték
a véletlen gyermeket amíg ő a világot járta
kötegni versével kopott bőröndjében
oldalán egy ködlovaggal és Babbitól lopott nevű
korcs kutyájával pénz nélkül is drága az élet
egy pocakos athéni szállodás könyörtelenül lefoglalta bőröndnyi versét
tartozás fejében hiába sírás-rívás fogaknak csikorgatása szaladgálás a követségre
az olajos képű nem tudván magyarul elégette a számára
értéktelen papírhalmot a lángokban jajgattak a versek
még a szállodás is megkönnyezte őket
ugyanis szemébe csapott a füst

Merengő

Fridél Lajos rajza

Czipott György

Zsoltár hétfőkre

uszulhat
ölni bárki rád
istenvilág... istenvilág

mindenség
akármint ragyog
csak halmazok
csak halmazok

süvölthet
semmi hangja is
csak mind hamis
csak mind hamis

kétségből
űrmélynyit ha kapsz
csak megmaradsz
csak megmaradsz

árnyékod
elől hogyha futsz
csak élni tudsz
csak élni tudsz

megívhatasz
új vesztett csatát
csak égen át
csak égen át

hiába
bomlott meg hited
csak elhiszed
csak elhiszed

örömöt
benned bont világ
őstenvirág... Östenvirág

Emlékezés Kalász Lászlóra, a költőre, a barátira

Most, ahogy elhatároztam: Róla is írok, – mert feltétlenül írni kell, nemcsak barátságunk, hanem embersége, lelkéből felépített, szép, igaz szavakból összerakott katedrális kapcsán is – de mielőtt a tollat kezembe venném, gondolatban kévébe gereblyézem össze az élet tarlójáról az összes kalászt, mely sokakkal együtt az én jusom, az én kenyerem is.

Látom magam előtt szalonnai házát, mely mellett az udvaron ott bólogat a termetes fűzfa, címerül a költőnek aki, mert iróniájával magát sem kímélte: önmagát olykor „fűzapoétának” titulálta.

S eszembe jut minden kézfogás, baráti ölelés, melyek után – nem is Kalász Laci lett volna, ha nem így történt volna – mindjárt azt kérdezte: – ismered azt a viccet? S mielőtt visszakérdeztem volna, hogy melyiket, ő máris mondta az éppen aktuálisat.

Szellemes vicceket tudott, mindannyiszor halálra röhögtetett. S nemcsak ezektől és a koccintásra nyújtott 10-15 éves, aszalt szilvával ízesített papramogójától éreztem nála, együtt vele kellemes melegséget. Kalász László tanító úr, az országosan ismert és elismert költő minden hozzám betévedt vándornak ott a Bódva-völgyében, Szalonnán, derűt és szívmeleget adott. Ami belőle oly természetesen és tisztán buzgott, mint a hegy lábánál feltörő enyhet adó forrás.

Miért írom le mindezeket egy olyan könyvben, amely ennek az északkelet-magyarországi tájnak hírnevet, dicsőséget hozó emberekről szól? Azért, mert bár Kalász

László, József Attila-, Radnóti-, Szabó Lőrinc-díjas költő csodálatot és tiszteletet kivívó irodalmi munkássága révén került be ebbe a kötetbe, ám én a költőt humorával, természetességével, emberi gyengéivel szerettem, szeretem igazán. Ugyanis, így együtt volt ő az ember, aki tisztelni és szeretnivaló.

Egy, Szalonnához közel Szuhogyon élő pályatárs, Kaló Béla így rajzolta meg egy képben portréját és karikatúráját: „Egy szemlélődő, kissé kócos öreg kölyök, aki néhány percre megáll elmélázni, de többnyire presszóban látni sörözni vagy borozni. Falusi emberek között. Hrabal Kreskóban = Kalász Szalonnán.

Igen, élete végéig hű maradt szülőföldjéhez, a Bódva-völgyéhez, a tisztességet még őrző kis falvakhoz, Perkupához, ahol született, s a szomszédos Szalonnához, ahol élt, dolgozott, alkotott. Egy vele készített interjúban, 1995-ben azt találtam neki mondani:

„– Születtél Perkupán, élsz a szomszédban, Szalonnán. A világtól távol.

Ennek ellenére ismernek országszerte. De ha – mondjuk – Pesten élnél...

– Isten őrizz! – vágott közbe.

– Biztos, hogy még ismertebb lennél – makacskodtam.

– Talán igen, talán nem. Jobb költő nemigen. Én megpróbáltam városban élni. Voltam diák Miskolcon, Debrecenben. A városban soha ne éreztem jól magam. Mindig haza vágytam. Én csak itt, a Bódva-völgyében érzem itthon magam. Pedagógusként, költőként.”

* * *

Kalász Laci emlékét – fájó, hogy már csak emlékekről beszélhetek – egyik legjobb ismerőjével, földijével, utódával, a lantot hozzá hasonlóan érzéki líraisággal pengető **Fecske Csaba** költővel idézzük.

– **Csaba! Furcsa, fájó, még mindig torokszorító érzés annak tudata, hogy Kalász Laci már nincs közöttünk.**

– Huszonkét esztendeje már, hogy 1999. január 25-én Filip Gabi telefonba sírta, meghalt Kalász Laci bácsi. Ilyen gyomorszájon ütő hírek hallatán szokta az ember leejteni a készüléket. Elejteni a szálát. A homokbányaként megindult csönddel nem tud mit kezdeni. Verssorokba kapaszkodik: „anyámnak kontya van kerek”, „végtelen rét havában megfürödtem lelkem mélyéig”, „énhozzám lejönnek az őzek széles csapáson”. A verssorokban még ott a költő testmelege, ott gyűrűzik fölöttük mosolya. De aztán jégcsapokká lesznek a szavak. A Nemlét hóvihara süvít be az elme rosszul tömített ajtaján.

Aztán a temetés január 28-án a meredek domboldalra kúszó perkupai temetőben, ameddig lemerészkedik az erdő, ebben élnek az őzek, amelyek lejöttek hozzám széles csapáson. Most vajon lejönnek-e végső búcsút venni, futott át agyamon fölbicegve a ravatalozóhoz. Szomorú téli nap. Naptalan, vigasztalan. Kicsiré-összement ember a

nyitott koporsóban. Nem lett volna szabad megnéznem, ez az elgyötört arc nem lehet a mindig derűs poétáé. Ez egy idegené, „ami véglegessé formálta / egykor mosolytól sugárzó arcodat / iszonyat-e vagy áhítat?”

A sír elnyelte őt. Sokan voltunk, hetedhét határból, távoli falvakból is eljöttek tisztelői, hívei, akik talán nem is annyira a verseit, mint őt magát szerették. Az ég is megsiratta, nagy pelyhekben, sűrűn hullott a hó.

– **Nyolcvannyal esztendeje, 1933. február 3-án született a Bódva-völgy tiszta hangú énekese Perkupán. Ide tért vissza ősei földjére örökre. Az életből a halhatatlanságba költözött Kalász Laczy. Így, cz, y-nal írva dedikálta nekem verseskötetét valamikor régen, még életünk kőkorszakában Égervölgyben, hosszan elmélázó erdők, gyöngyöző sör neszezése közepette, stílszerűen, hiszen Laczy, a parodista hajlamú irodalomtörténész szerint a magyar irodalom sörkatonája volt.**

Bár te 15 évvel voltál fiatalabb nála, testi-lelki jó barátság szövődött köztetek. A szülőföld okán? A versek révén?

– Ő Perkupán, én Szögligeten születtem a Bódva-völgyében, csöpp folyónk, ahogy ő nevezte a Bódvát, összekötött minket. „Mosom kezem Bódvánk vizében” – írta

Kalász Laczy

Pilátus vagyok c. versében. Én meg a lábamat mostam, nem zavar? – évődtem vele egyszer jókedvemben, mellette valahogy mindig jókedve kerekedett az embernek. Halálig sugárzó mosolyt helyezett el arcán a Teremtő.

A Bódva felső végén, egy másik országban, de egykori hazánkban Szomolnoktól délre, a bodokai erdőn túl a stószí remete, Fábry Zoltán üzent nekünk fürge halakkal, vízimaradakkal, szárnyas szelekkel édesanyánk gyönyörű nyelvén.

Kőhajításnyira ringott egymástól a bölcsőnk, ez természetesen szó szerint értendő, hiszen akkor még volt bölcső és szülőház, szülőfalú, nem úgy, mint most, amikor, bocsánat a kifejezésért, keltető telepen jönnek világra posztmodern, lelketlen korunk jobb sorsra érdemes gyermekei. Palócos kiejtéssel dúdolták fülünkbe az altatót, az ő fülébe tízegynéhány évvel korábban. Annak ellenére, hogy földik voltunk, személyesen elég későn találkoztunk. Híre jóval megelőzte őt magát. Kisiskolás koromban Tóth tanító néni mesélt nekünk a szalonnai költőtanítóról. Ez ropant érdekelt engem, hiszen magam is verselgettem már akkor. Arra gondoltam, lám születhet költő Perkupán is, nemcsak Kiskőrösön, Nagyszalontán, Érdmindszenten. S ha Perkupán igen, akkor Szögligeten miért ne, az sem alábbvaló falú.

Inspirált a példája, nem is tudom, hálás legyek érte, vagy haragudjak miatta, megismervén a költősors keserveit.

Amikor a hetvenes évek elején bemutatkoztam verseimmel a Magyar Ifjúságban, Laczy állítólag azt mondta, ez a szögligeti gyerek tehetségesebb, mint én. Így volt, nem így volt, ki tudja, másoktól hallottam, mindenesetre nagyon jellemző megnyilvánulás tőle, aki sohasem igyekezett mások elé tolni magát.

– **Ha jól tudom, te az iránta érzett tiszteletedet, rajongásodat azzal is kifejezted, hogy verset írtál hozzá.**

– Méghozzá több verset. Az első, a *Túl az Óperencián* c. az Új Írásban jelent meg 1977-ben, ezt beválogattam első kötetembe is. *Levél Szalonnára* c. versemmel az 50 éves költőt köszöntöttem. Parodizáltam is a verseit. Két paródiám egyszer a Kalász vers-blokkban szerepelt tévedésből a Napjaink egyik számában. A kakukktojásokat maga a költő sem vette észre.

Egy ideig az ő költői hangján szóltam, az ő poétikai attitűdjét vallottam a magaménak. Tagadhatatlan, mi a Bódvavölgy irodalmárai mind az ő köpenyéből bújtunk elő. Bizonyára van, aki tagadja, van, aki vállalja, talán olyan is, aki meghaladta ezt az örökséget.

Amikor középiskolásként Miskolcra kerültem, gyakran találkoztam a verseivel a Napjainkban. Ő írta a legszebb verseket, nekem legalábbis az övéi voltak a legszebbek. Az olyanok, mint a *Csöng a Hold az almafán*, *Anyámnak kontya van*, *A hegyek*, *Csörlő szarka* és folytathatnám a sort. Üdék voltak, olyan egyszerűek, mint a népdalok. Olyan természetességgel szólalt meg a verseiben, ahogy az eső elered, ahogy a szél fúj. Született tehetség volt, amit másoknak meg kellett tanulnia, ő ösztönösen, pontosan tudta, olyan tökéletesen, ahogy az énekesmadarak is tudják.

– **Csaba! Te nagyon sokszor találkoztál Kalász Lászlóval, sok időt töltöttetek együtt, s ugye egy embert igazán „lakva lehet megismerni”. Ha valaki, akkor Te illetékes vagy válaszolni arra a kérdésre: milyen ember is volt ő valójában?**

– Karizmatikus ember volt. Az ember nem vonhatta ki magát a hatása alól. Szív alakú, napcserezte arca, inkább a földet, mint az eget fürkésző tekintete kun eredetre vallott, bár ereiben állítólag avarok vére kavargott. „Bocsánat, ha zavarok! / Itt laknak az avarok?” – kérdezte Árpád vezér oldalán ideérkezett, rímelésre hajlamos őse, aki nyereg alatt puhította a húst. Gyanítom legenda mindez. Kalász Laczy megteremtette önmaga mitológiáját, pontosabban, megteremtődött, mert azt mi, akik közelebről vagy távolabbról ismertük őt, teremtettük meg. A mítosz mindig a valóságból táplálkozik, noha természetesen nem adekvát azzal. A tudományos kutatások szerint Mátyás király korántsem volt olyan igazságos és szeretetreméltó személy, mint amilyennek a hagyomány tartja. De nyilván valós oka van annak, hogy a nép nyelvén olyan sok mese, monda maradt fenn róla. A néplélek pontosabban formálja meg önnön hőseit, mint az objektív tudomány. Kalász Laczyt is hívebben formálja meg a szájhagyományon alapuló legenda, mint mondjuk a majdani irodalomtörténeti értekezések, amelyek föltehetőleg születni fognak. Fognak?!

Legendahőssé lett alakja ma éppúgy hozzátartozik a Bódvavölgyéhez, mint a névadó folyó, vagy az ezer éves zilizi kocsányos tölgy, a szalonnai Árpád-kori templom.

Egyszer végigmentem vele Szendrőn. Mindenki köszönt neki, ismerősként üdvözölték, mindenkihez volt egy jó szava, egy mosolya, vagy egy vicce.

Hallottad már? – és a választ meg se várva már mondta is a legújabb viccet. A következő kis anekdotát egykori évfolyamtársa mesélte róla.

(Folytatás a 6. oldalon)

(Folytatás a 3. oldalról)

Főiskolás korában Laczy gyakran került pénzzavarba, szülei szegények voltak, kénytelen volt társaitól kölcsönkérni, hogy kihúzza valahogy ösztöndíjig. Egyszer adósa volt az említett barátoknak is. Így fordult hozzá egy idő után: „Én tartozom neked egy húszással, mondd, nem tudnád megadni?” Persze, hogy kapott egy újabb húszast.

És egy másik Cs. Varga Istvántól: „Amikor Szalonnán meglátogattam, a vonatvezető leszállt, elmondott egy szép Kalász-verset, aztán vidáman kezét fogott a költővel, visszaszállt vasparipájára és folytatta útját. A Rakaca-tónál a vendéglőben élénk siető pincér Kalász-verssel köszöntött és barátsággal invitált bennünket...”

Betértünk valamikor a nyolcvanas években az edelényi Bódva étterembe, még le sem ültünk, a fiatal pincér máris hozta a sört Laci bácsinak, aki egy bökverssel fizetett: „Halkan, kanol a hal-kan.” Rögtönzött vagy eleve készült ezekkel a szállóigévé vált rímekkel, elmés mondásokkal? Ki tudja, talán nem is érdekes.

Örülök, hogy ismerhettem őt, annak meg különösképpen, hogy legutolsó verseskönyvéről a Nagy jövő mögöttünk címűről még életében recenziót írhattam, amely néhány nappal halála előtt jelent meg az Észak-Magyarországon. Még olvashatta, telefonon meg is köszönte. Amikor meghallottam a hangját a telefonban, elérzékenyültem.

Talán Voltaire mondta, hogy mindannyian kis poggyással érkezünk meg az utókor színe elé. Hiszem és remélem, Kalász Laczy poggyászában ott van legalább egy kötetnyi vers, amely eljut a jövőbe, az utókor asztalára.

– **Csaba! Beszéljünk mindezek után Kalász László költészetéről!**

– Kalász Lászlót irodalmi berkekben a Hetek írócsoport tagjaként is emlegetik. Ennek a csoportnak volt tagja Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Raffai Sarolta, Ratkó József és Serfőző Simon is. Őket a közös kezdés, a közös „bölcső” emléke fűzte össze. Az 1961-ben alapított Új Írás – Pándi Pál és Váci Mihály szerkesztésében – nagy lelkesedéssel és odahajlással fogadta a fiatalokat Itt indultak el, illetve indultak újra el ők heten, első kötetük is nagyjából egy időben, a hatvanas évek derekán jelent meg. Megnyilatkozásaik szerint a pályakezdés időbeli közelségén túl, belső összetartó erő is kialakult köztük. Ágh István szavaival élve: megszerették és tudták egymást. A közös élményvilág, hasonló életsort és valóság szemléletet, lírai realizmusuk, hűségük a szegények iránt, etikai tartásuk és közéleti felelősségérzetük, ahogy egyszer Laci fogalmazta meg: „az úgynevezett sorsköltészet vállalása tette barátokká őket már verseiken keresztül”.

Fontos megemlíteni, hogy közösségüket csoportosításnak tartották, s nem csoportosulásnak. „Spontán nekirugaszkodás hozott össze bennünket irodalomkritikai segédlettel” – nyilatkozta egyszer éppen Kalász Laci.

Nem kötötte össze őket az érdek. Ágh mondta így: „Nem is törődünk nagyon ezzel a csoportosítással, nem élünk egy helyen, alig találkoztuk, nem leveleztünk.” Szanaszét éltek az országban, a költői hivatásra is érvényes volt a mondás: magad uram, ha szolgád nincsen!

Kalász Laci élete nagy részében magára hagyatkozott. Nemzedéktársai már a második-harmadik kötetnél tartottak, amikor még neki nem volt kötete. (Az első, a *Szánj meg idő* 1967 végén jelent meg.)

„Nincsenek napjaim, csak perceim vannak” – panaszkolta egyik versében. Amire hivatva volt, mindig csak kurtán mért percekben tehetett. S így is sokat és milyen értékeset alkotott. Székelyhidi Ágoston már 1964-ben azt írta a Tiszatájban Kalász költészetéről, verseiről: „Semmi hamisság, semmi cifrázkodás, semmi mutatványos nagyotmondás nincs bennük. Természetesen, már-már szemérmetlenül őszinték, ám a szószátyár ömlengés, az önmarcangolás, a rohamszerű kitarulkozás melléköngéje nélkül. Kalász úgy versel, ahogy munka közben, folyóparton heverészve, szerelmesét várva, temetési menetben lépkedve belül zsong, remeg, fáj az ember, elszabadultan, s szinte öntudatlanul. Verseinek szólama, tagolása, szókötege az élőbeszédé. Még címük sincs; a szokásnak eleget téve, az első sorokat választja külön szerzőjük. Monológra emlékeztetnek ezek a versek. Hangvételük, kissé laza ömlésük, a hagyományos ritmust és rímelést kiiktató felépítésük, látványt, érzést, hangulatot, gondolatot egybefogó asszociálásuk, a líra örök, ősi forrásból fakad: egyszerűen és kendőzetlenül kibeszéli, ami eltölti, betölti a lelkét. A képek anyaga is a közvetlen környezetből áll össze. Káposztáskert, száradó ruhák, folyópart fűzekkel, hajnali fagyban dermedt fák, pohár fölé hajló arcok, hírek a rádióban, a testi folyamatok állandó élménye. Még árnyéka sem fedezhető fel itt sznobságnak, utánézésnek, álvalóságot konstruáló művészi kalandorságnak.”

– **Az első, sokáig vajdó első kötet után aztán egymás után születtek az újabb kötetek. 1970-ben a Parttól partig, 1973-ban a Hol vagy jövendő?, 1974-ben a Ne dúts ki szél. Kalász Lászlónak, egykori perkupai úttörő fiának, az üresen maradt végvár lantosának dalait szárnyára kapta a szél.**

– Igen. S itt most szólnom kell valamiről. A költői munka bírálatának mindig sarkalatos pontja volt és marad a fejlődés vizsgálata. Hogy a már ismert művekhez viszonyítva, lelteni-e benne új elemeket a forma, a mondanivaló, s a magatartás dolgában. Jól tudják ezt a költők, s némelyikük engedve a nyomásnak, olykor alkatától idegen tájakra téved, csak azért, hogy valami félreértett korszerűséget bizonyítson. De számomra mindig kedvesebb volt az a költő, aki belül maradva önnön lehetőségein, a már meglévőt mélyíti tovább – a lehetséges tökélyig –, Kalász Laci ilyen költő volt. Számára csak az élmény új, a megélt sors elemítől gazdagodó érzés mélyebb és komorabb: de alapállása végig változatlan. Így csak az alkot, aki futó kételyei ellenére is hisz munkája értelmében.

Népmesei képeket költ – írta róla Demény Ottó –, de ezek talaja mindig a valóság. Számára elveszítetlen dominium volt a falu akkor is, ha érezte szűkösségét, ha szorongásokat idézett fel benne. Érezte ő, persze, hogy érezte: valamiképpen kirekesztve élt, távol a „nagy” irodalom mozgásától, de mint mondta: „bújócskázom ezer alakban” – s bár címe: „sehol, sosem találsz meg”, ott van számára a játék lehetősége, a természet pompája, a megőrzött otthonosság.

Hallgatva Fecske Csabát, felrémlik utolsó szalonai találkozásunk és beszélgetésünk. Azt kérdeztem akkor tőle:

– Szülőföldeden költőként, pedagógusként lehattél próféta? Azért kértem ezt, mert általában a falu ítélete az értelmiségi létről sokszor könyörtelen, sőt igazságtalan. Téged itt, Szalonnán, hogyan tisztelnek? S ha tisztelnek, mit tisztelnek benned jobban: a költőt vagy a tanítót?

– Szerintem a Kalászt – felelte nevetve, de mégis kellő komolysággal. – A Laci bácsit, a Lacit, a tanítót, a tanár bácsit és a versírót. Nincs ez külön. Nincs bennem külön az ember, külön a költő. Hogy ragaszkodom a szülőföldhöz, abban nyilván az is szerepet játszik: a szülőföld sem taszít el magától. Az itt élők olyanok, mint én. Ha mást csinálnak is, a gondolatvilágunk hasonló. Ők kalapáccsal, kapával, sarlóval..., én tollal.

Szóval együtt, egymással jól megvagyunk.

– Verseidet is olvassák?

– Persze! Főleg azokat, amelyek újságban jelennek meg. Ezért is szeretek napilapoknak verset küldeni. Hozzák kívágva. S nemcsak a gyerekek! Az öregek is.

– Csaba! Kalász Lacira mindig jellemző volt a jókedve, a derű, a finom irónia. Meséld el nekem azt a történetet, amely mindennél élesebben bizonyítja, hogy Kalász László költő volt!

– Egy alkalommal – úgy mind irodalmár – kiutazott a nagy Szovjetunióba. S Moszkvában, a lépcsőn araszoló utasok között haladt, amikor odalépett hozzá Salinov elvtárs, írószövetségi titkár, aki korábban soha nem látta Lacit. S azt kérdezte:

– Te vagy Kalász, a költő?

– Én. De honnét tudja?

– Hát úgy nézel ki!

Hajdu Imre

Síremléke szülőfaluja, Perkupa temetőjében

Kalász László versei

Szívem körül

Szívem körül hajladozol,
mellemben sürgölsz valahol.
Nélküled már se kacagnom,
soha többé sóhajtanom.

Elmehetnék a világba,
hogy a szemem sose látna,
elfordulhatnál, ne lássál,
se éjjel, se napvilágnál.

Külön mi már soha, sehol,
valaha, se valamikor,
nélkülem már se kacagnod,
soha többé sóhajtanod.

Anyámnak kontya van

Anyámnak kontya van kerek,
sötét és dús, mint egy meleg
eső utáni éjszakán sötét
és dús a lomb a fán.

Anyámnak szíve van, meleg,
piros és fáj, ha nem merek
időnként szemébe nézni:
ő minden gondolatomat érti.

Csak akkor leszek a kedvesed,
ha kerek kontyod lesz neked;
ha mint anyám: első jajomra
gyógyírt találsz minden bajomra.

Úgy hogy mindenki hallja

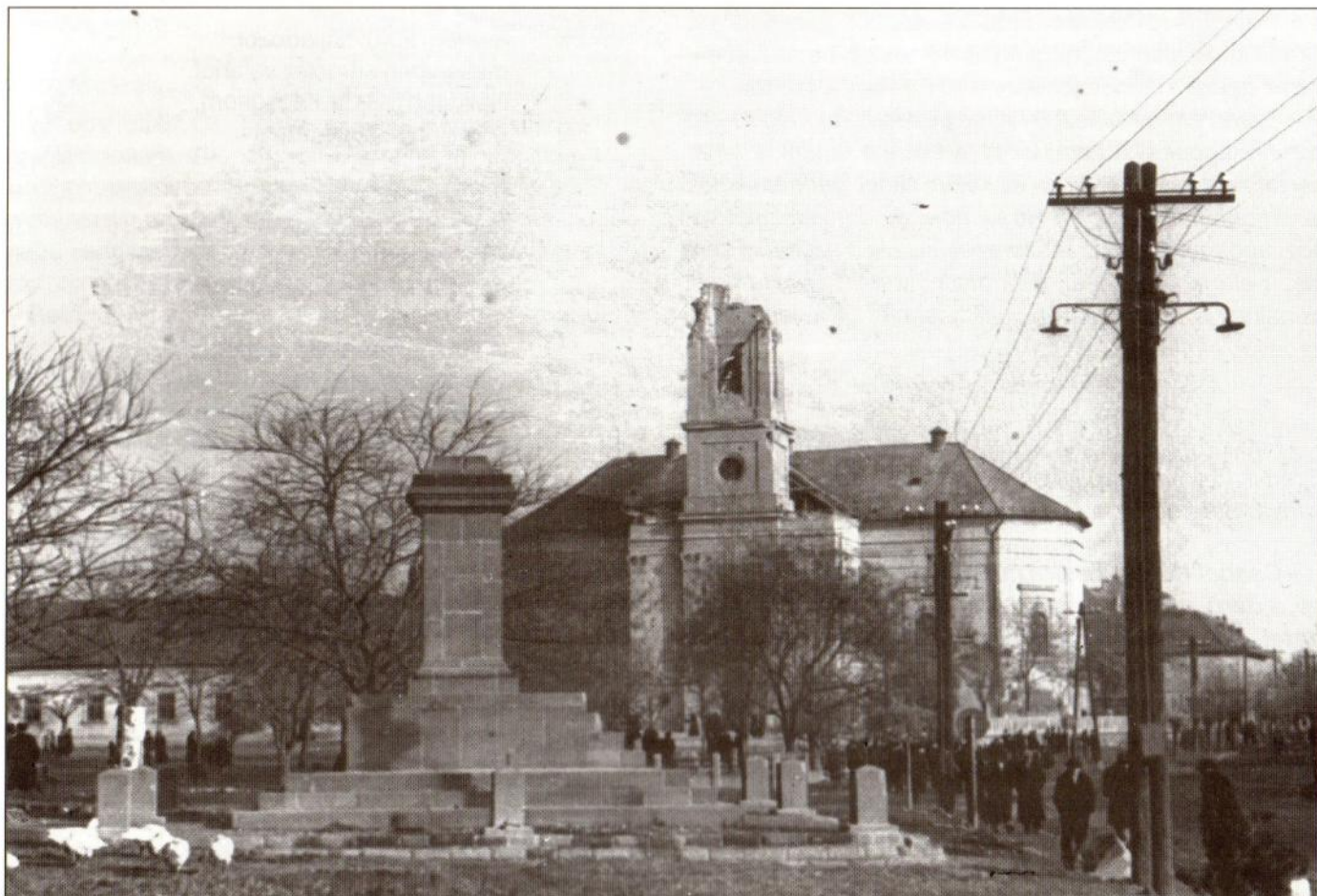
úgy fogjak dalba
mindig

s úgy végezzem
hogy ne vérezzen
el ami szólni indít

s hogy hallja meg
végső szavát is
dalomnak e világ

nemcsak Szeged
a Hold vagy Párizs
de falum legalább

Az én ötvenhatom

A mezőkövesi Szent László templom lelőtt tornya

Azok után, hogy megjelent az írásom 2009-ben a Mezőkövesd Újságban, reménykedtem. Azt reméltem, hogy valamelyik hajdani iskolám meghív egy rendhagyó történelem órára, de hiába. Nem szerepelni akartam, hanem feszített, egyszer s mint bántott, hogy nem mondhatom el a sorok között rejlő történelmet, mert nem is kíváncsi rá senki. Szomorú, hogy nem láthattam, miként fogadják a megélt történelmet, megfosztottak attól, hogy a megértés és a megélés szikráját láthattam volna a szemükben. Azt mindenképpen elmondtam volna Nekik, hogy büszkének lehetnének azokra a matyó őseikre, akik nem féltek, akár az életüket is kockáztatni a mindenfajta elnyomás ellen. Számtalan település van az országnak, ahol ezt nem mondhatják el magukról.

Az emlékvész – írásom végén – két soronként egy történetet, egy eseményt:

23-án este szokatlan hangokat hallottam meg, kemény kalapácsütéseket. Az utcán már többen egy helyre felfelé néztek, a gimnázium főbejárata feletti csúcs felé, ahonnan a kalapácsütések záporoztak, az ütések nyomán patogó szikrák kíséretében. Látni csak a szikrákat lehetett a sötétben az utcai közvilágítás lefelé is alig adott fényt, felfelé meg még annyit sem, a zománcos lámpaernyő takarásában. Megdolgoztak vele kitaratóan, azután egyszer csak nagy robajjal lezuhant a vörös csillag. Volt ováció,

talmi megkönnyebbülés. Egyedül, név szerint az öreg *Boros Irénke* nénire a szomszédság okán emlékszem, hogy ott volt, aki egyébként csendőr özvegye volt.

Másnap apai nagyanyám, *Murányi Kati*, mert mi gyerekek így hívtuk, taligával ment a vegyesboltba 50 kg sóért, mert a II. világháború idején elfogyott a só, és Ő azt gondolta, hogy ez is világháború lesz. Ugyanő szinte rohanvást vitte (ide a kotrecol szó illene) az Abbáziába pestieknek a tyúkot, tojást. Csak 4 év telt el azóta, amikor nincstelenné tették, hát hogyan szerette volna, ha vissza lehet csinálni mindent. Vallásossága révén imádkozott rendületlenül, Szt. Antal volt a család védőszentje.

Nagybajuszú Tóth-ot kisebb gyerek koromtól ismertem, ez egyébként egyoldalú volt, mármint az ismeretség, de nem lehetett nem meglátni a oldalra pödört bajuszát meg a bokáig érő báránnyal bélelt sofőrbundát, - sokszor járt el az ablakunk alatt. A tettét csak a forradalom „díjazta”, az ellenforradalom bírósága nem. Azt talán kevesen tudják, hogy „jóakaró pártemberek” erőszakkal megsúgták a feleségének, hogy el kell válnia, akkor a családnak nem lesz bántódása. A hír a feleségétől (ha jól emlékszem Borika néni) származott, anyámnak mesélte, aki két lányukat is tanította, amúgy a Rozmaring utcában laktak.

Polozs Jóska volt az első hősi halott, apámnak bérma keresztfia volt. Nemzetőrként egy felfegyverzett pártem-

ber lőtte le, akkor azt mondták, hogy ajtón keresztül. Az édesanyját mi is, mint Kövesden szinte mindenki, *Polozs Bora* néninek hívták. A Rákosi korszak helyi nagy vesztesei közé tartozott, méltatlan körülmények között kellett élnie, a Bogácsi út elején Újlakiék és Valyonék előtti, udvari melléképületszerűben. Élete végéig feketében járt.

Az első tankok megjelenésével levonultunk a pincébe, mondhatnám gyakorlottan, mert a világháborút is hasonlóan ott vészelték át a család. Ezek a tankok még a gimnázium előtt meg is álltak, néhány gyerek iskolából hazafelé, mert akkor még jártunk iskolába – az alsósok délután – még belülről is megnézhetette a tankot. Ezek barátságosak voltak, utóbb azt mondták ruszinok voltak, ki is vonták őket később az eseményekből. A később, véget nem érő konvojban érkezett tankok lánctalpainak semmivel össze nem téveszthető erő sugárzó „zenéjét”. Csikorgását a pincében félelemmel hallgattuk, hiszen az út közepe 4-5 méterre volt a pinceablakunktól.

Szóval pince, gyertya és kezdődött a spórolás. Egyél fiam estére szólót meg egy kis kenyeret, aztán talán másnap megcsinálta nagyanyám a görhét (aki nem tudná koricapogácsa), hogy a liszt ne fogyjon. Én persze napközben hol itt, hol ott megjelentem nézelődni, a Matyóházig is eljutottam, a ledöntött emlékművet is láttam. Már a földön volt, amikor odamentem, egy nagy teherautó meg a Szívbot irányában volt orral, mögötte meg egy vastag drótkötél.

Az első ágyúszó után azonnal ablaknyitás mindenkinél, mindenhol, mert pénzbe is került volna ha kitörik, még inkább meg nem lehetett üveget sem kapni, és persze sok minden mást sem. A templom órát az udvarunkból a malacól felett nézve látni lehetett. Nem mertem utcára menni, de mire hátraszaladtam az udvarban, talán megérezésből, a torony nem volt sehol csak nagy por, pár perc múlva lett látható, hogy mennyi dőlt le belőle. Később hallottam, hogy négy helyről lőtték a tornyot, Bükkvögytől (trafóállomás előtt) egy messze hordó ágyúval, ami messzire lőtt, de az irányzékkal vagy a szándékkal baj volt, mert egy találat érte a Szent Imre iskola hátsó emeleti sarkát, a másik a gimnázium II. emeleti kápolnáját. A másik ágyú a temető sarkán volt a trafó mellett, ami most is ott van csak már nem fapóznákon. A harmadik a Tűzoltóktól visszább volt felállítva, a negyedike nem emlékszem. Az előbbi kettőnek a nyomát később „átvizsgáltuk”.

Magam nem tudom készültek-e még további megtorlásra is a oroszok, mindenesetre ezt a feltételezést igazolhatja, hogy talán még aznap késő délután az ablakunkon leselkedve a Gimnázium oldalában a kerítés mellett osonva, óvatosan fehér zászlót lóbálva jött két egyforma növésű ember, és előttünk átjöttek az oldalunkba, hogy jobban láthassák az oroszok őket vagy inkább a fehér zászlót. Az egyik *Fojtik Gyula bácsi* volt a korábbi szomszédunk és a későbbi orosz tanárom, a másikat nem ismertem, majd jóval később, már gimnazista koromban találkoztam vele, – pártbizottsági ember volt már abban az időben. Parlamenterként indultak a temető sarkára, hogy milyen eredménnyel azt nem tudom.

A Belspedesek nagy gumis kocsival és hatalmasnak tűnő hidegvérű lovakkal fuvaroztak. Ez alkalommal meghallva a lovak patkóinak szabálytalanul szabályos hangját a kapuban voltam és kinéztem előbb a kapunyitó kapocs

nyílásán, utána kiléptem és láttam, hogy a kocsi oldala le van nyitva és jól látható a platón két, nem szabályosan felhelyezett koporsó, úgy emlékszem barna színűek voltak. A kocsison kívül nem láttam senkit, már azért sem, mert rögtön szaladtam be a hírrel. Majd másnap apám hozta a hírt munkából hazajövet, hogy egy fiatal jegyespárt lőttek le az oroszok a kenyérbolttal szemben. Apám minden nap bejárt a Dohánybevéltőba, mert nem akart újra valamilyen listára kerülni. A közökbe a csordajárás (ma Budai Nagy Antal) felé ment, majd át a Dohány utcára.

Ugyanezen a napon jelent meg *déd Erzsé*, nagyanyám *Panyi Gáspárné* néven özvegy húga, aki együtt élt a Bajcsy úton az öccse családjával, hogy az ifjabb *Murányi Marci* comblovést kapott előző nap a Tanácsházánál (ma Galéria). Az oroszok a gimnázium felől közeledtek, mint később kiderült éles parancsuk volt. Marci kinn nézelődött a Fő utca sarkán, ahol a fodrászok voltak. Futva fedezéket keresett, és a Tanácsháza akkor még viszonylag magas kovácsoltvas kerítésén mászás közben érte a találat. Comblövés volt, valószínű a kerítésen gellert kapott lövedékarab lehetett. Azért mondom, hogy valószínű, mert nem mert orvoshoz menni kulák-gyerek lévén, és később sem vetette ki, igaz idősebb korában az el kezdett vándorolni. Örök emlékként hordta magával és meghagyta a szintén Marci fiának, hogy hamvasztása után nézze meg, a hamu mellett van-e fémolvadék, nehogy elcseréljék a hamvait. Őt annak idején már gimnáziumba se engedték menni, jó tanulmányi eredménye ellenére, így érthető, hogy miért nem ment orvoshoz.

Bárdos Jóska bácsi már nyugdíjas tanító volt, a Lenin út sarkán (ma Zichy) lakott. Elsötétítés és kijárási tilalom volt, da akkor villany éppen volt és bizony a tanító bácsi nem engedte lé résmentesen a rolót. Az orosz őrzőmozgást látott, állítólag alváshoz vetkőzött és belőtt az ablakon. Haslövessel csak másnap sikerült Miskolcra szállítani, de túlélte.

Azután jött az a bizonyos vasárnap délelőtt. A tisztviselő telepről (akkor Borbála utca) eljött valahogy apám sógora, aki Ludovikás, háború után börtönviselt reakciós volt és aki távvezetékek építésére és szerelésére „adta a fejét” villanszerelőként a Wertesznél, és persze állandó megfigyelés alatt állt. Nyomvonalon vonultak, dolgoztak, szalmazsákon aludtak, otthonról hozottat ettek, kéthetente jöhettek haza. Nem kell ecsetelni mennyire reménykedett a fordulatban. Apámról már ejtettem szót, mit jelentett 37 évesen földönfutóvá válni szinte teljes vagyonszereléssel.

Mindketten karba tett kézzel, reménykedve hallgatták a vezetékes rádiót, amit akkoriban hazug táskának hívtunk. Talán éppen Nagy Imre hallatta, hogy csapataink harcban állnak, vagy azt, hogy jönnek az amerikaiak. Én a nyitott ablakon nézelődtem, az ablakpárkány az államig ért, amikor szinte hangtalanul, lassan megjelent egy páncél kocsi legalább hat fegyveres katonával, lövésre kész tartással. Minden égtáj felé meredt egy puskacső, közepen egy gépfegyverrel. Leginkább felfelé a tetők irányába néztek. Engem egy katona láthatott, megmerevedhettem, meg sem tudtam mozdulni, - a katona sem mozdult. Apám sűgva parancsolta a hasalj és mindhárman a nyitott fürdőszoba ajtón fedezékbe vonultunk. Nem egyszer gondoltam rá, mi lett volna, ha....

(Folytatás a 10. oldalon)

(Folytatás a 9. oldalról)

Éjszaka piros festékkel sablonnal feliratokat mázoltak az épületek falára, nekünk a középső szoba ablaka alá a Kötelet a provokátoroknak! jutott csupa nagy betűvel, de jutott a kovácsoltvas kapunkra is befűzve valamilyen papírra írt szöveg, arra viszont már nem emlékszem mi volt ráírva, mert bár apám semmihez nem mert nyúlni, az másnap vagy harmadnap eltűnt. A festékes feliratot akkor festette le apám, amikor felszólították rá, azt hiszem a végrehajtó Matyi bácsi.

Gaál István zongoratanárom volt 1954-től, egyébként meg a Szent László templom kántora. Az apja hivatásból volt a matyók híres kántora Ő pedig kényszerből. Tehet-

sége volt, lehetőséget soha nem kapott. Nem emlékszem, hogy milyen nap volt, amikor eljött elbúcsúzni a disszidálása előtti napon, csak azt mondta, hogy most Ő elmegy egy kofferral, mert még nyitva van a határ, reméli ott, bárhol boldogulni fog. Én már javában dolgoztam, amikor egy kövesdi szülőlátogatásom alkalmával szüleim azzal fogadtak, hogy nem gondolnád ki volt a vendégünk nem régen. Persze nem tudtam és elmondták, hogy temetőbe menet bekopogott hozzájuk Gaál Pista német feleségével. Nyugat-Berlinben operaénekes lett.

A gyertyák ma is gyertyák a lángjukban benne van az élet és a halál is, nekem katalizátora az emlékezésnek!

Dr. Kriston Mihály

Dr. Kriston Mihály

Emlékszem...

...a szikrázó kalapács hangjára,
a gimiről lehulló ötágú csillag robajára,
a két háborút megélt nagyanyámra,
egy zsák sóval készült a hosszú őszre,
s talán nyárra, az Abáziára,
ahol élelem gyűlt a harcolók javára.
a nagy bajuszú Tóthra,
a Matyó-háznál ledöntött mementó oszlopra,
Polozs Papp Jóskára,
az örökké feketében járó édesanyjára,
a tankok csikorgó zajára,
a pincénkben a mécses reszkető lángjára.
az ágyúk ablaktörő robajára,
a templom ledőlő toronyára, szálló porára,
a gimi lelőtt kistornyára,
a Szentimre falán hátulról tátongó félfalnyi nyílásra,
a fehér zászlós Fojtik Gyulára és társára,
osonva mentek tárgyalni a temető sarkára,
a Belsped lovára, kocsijára,
a jegyepár koporsóban tett utolsó útjára,
a rossz hírt hozó déd Erzsára,
a combon lőtt Murányi Marci sorsára,
a tanító Bárdos Jóska bá-ra,
ki haslövessel alig jutott el a kórházba,
a vezetékes rádió hangjára,
apám és sógora fel-fel csillanó arcára,
az ablakban állva a rám meredő őrjárat puskájára,
utána az apám *hasalj!*-ára, meg az azt követő
laposkúzsására,
a házunk falára festett kommunisták jelszavára,
-Kötelet a provokátoroknak!-
figyelmeztettek a vétők leendő sorsára,
a búcsuzó Gaál Istvánra,
a kántor érces hangjára, lódenjára, hatalmas kalapjára,
a két ablak között égő gyertyára,
gyász, csakazértis, remény,
a magyar akkor volt együtt utoljára.

hogy mi történt 1956. október 23-án?
Nekem ez! - pedig csak 8 éves voltam.

Fecske Csaba

Dr. Pázmándy László

Szeptemberi átirat

légy a glóriám szeptemberi nap
selymes levegő az én köpenyem
szememből a mézsűrű fény kicsap
a távozó időt visszanyelem
lehetne július még szeptember
s csokolózó diák az ember
megkérdezné szorongva apuskát
faraghat-e rím helyett fapuskát
lennék kisgyermek felnőtt eszemmel
nőket bámulnék szakértő szemmel
de arcomban immár két öreg szem
öregszem bár erre nem törekszem
ó sokat viaskodtunk Istenem
a harcban ott voltam én is te nem
hallottad meg soha panaszaim
számodra szükségtelen rossz a rím
te tudod a költő szíve reszket
hogyan azt facsarjon belőle verset

mint száj ha szől fölreped a szőlő
egy roppant présben végzi a szőlő
amikor fölkelek reggelente
mintha egy homályos szűk terembe
lépnék fejemet falba verem be
ha este jó sötét mély verembe
zuhanok félkész verssel a fejembe
mélán vágyakozva alkonyatkor
angyal szívéből hull rám aranypor
de szép volt minden gyerekkoromban
a fájdalom se volt oly goromba
minden oly szép volt szinte tetszett
de láthatod az egészben ez lett
már nincs hátra a meccsből csak egy szett
az élet elhalkuló bús szextett
vaskampóként merednek miértek
a remény izzószála kiegészít
a kezdet hajdan nem ezt ígérte
mégis azt mondom Uram megérte

Ilyenkor ősszel...

Ilyenkor ősszel,
a szépség jön el.
Mint szelíd bánat,
bágyadt fény árad.
Emlékbe süllyedt,
gyönyörű ünnep.
Hervadó rózsák,
tűnődő órák.

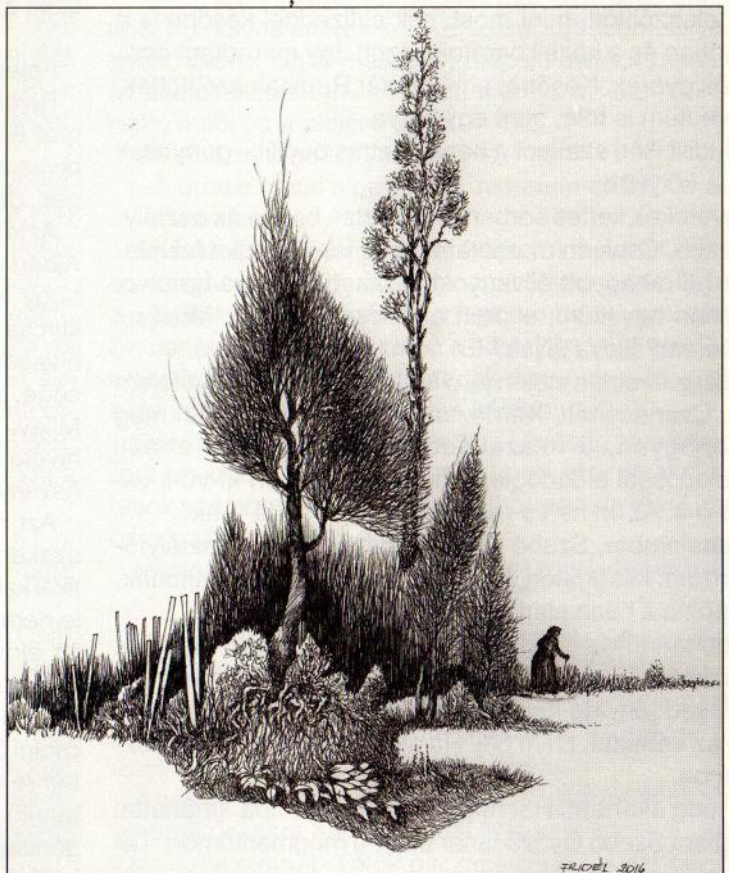
Készül a bálba,
a fák ruhája.
Forog fényben,
szél a levéllel.
Múló világnak,
keringőt járnak.
Csendes sóhajjal,
ébreszt a hajnal.

Szelíden biztat,
eljött egy új nap.
Fülünkbe sűgja,
induljunk útra.
Talán a kertbe,
vagy végtelenbe.
Van még elég fény,
vár ránk az ösvény.

A lélek békül,
számvetés készül.
Harmattal jönnek,
a búcsú könnyek.
Angyalok látják,
a ragyogását.
Ők tudják nehéz,
a búcsúzó kéz.

Köd köpönyegben,
jön a november.
Dőlnek a vágyak,
mint kártyavárak.
Esőben ázik,
ami hiányzik.
Utolsó rózsza,
gyász hordozója.

A túlsó parton,
meghalt az alkony.
Vesztes remények,
mennek a szélnek.
Megkeres múltunk,
gyertyákat gyújtunk.
Ide világol,
a túlvilágról.

Őszi magány

Fridél Lajos rajza

Amikor én még kissrác voltam

Eljött az augusztus vége.

Édesanyám elkísért az új iskolába, ahová Szikszórol utánam küldték az átiratkozáshoz szükséges papírjaimat. Gyalog mentünk végig a Kun Béla úton az iskoláig, ami testvérek közt is négy kilométer.

Azt az utat jártam naponta, oda vissza, plusz, ha még pingpongszakkörre kellett menni, akkor tizenhat kilométert caplattam a sivár vidéken. De kit érdekelt az? Lényeg, hogy városi fiú lettem. Városi.

Az, ami lenni szerettem volna.

Az első tanítási nap mégsem sikeredett valami fényesre.

A Kun Béla általános iskola összes tanulója felsorakozott a troszkával, a gyengébbek kedvéért, kohósalakkal hintett udvaron. Az igazgatóbácsi meg a tanárnénik, bácsik elmondták a kötelező intelmeket. Az osztályfőnökök név szerint szólították a hozzájuk tartozó nebulókat.

Több száz név elhangzott, csak az enyém nem, pedig roppant módon hegyeztem lapátfülemet. Hegyeztem, annál is inkább, mert szokatlan volt még az anyakönyvi kivonat szerinti, hivatalos nevem. Ötödikes koromig irkámra, könyvemre azt írtam fel, hogy Varga Öcsi. Ugyanúgy, miként édesanyám írta azt egykor az első osztályos füzetem vinyettájára.

Tudtam ugyan az igazi keresztnévemet, de arra sehogyan sem állt rá se a fülem, se a szám. Mindenki csak Öcsinek szólított, mint most, sok évtizeddel később is a családban és a közeli barátok között. Így maradtam öcsi, az örök gyerek. Később, amikor már Rudinak szólítottak, szenvedtem is tőle, mint egy kutya.

– Rudi!!! Rád szakadt a hetvenkettes budiiii! – gúnyoltak fesz a kölykök.

A gyerekek kettes sorban masíroztak befelé az osztálytermekbe. Csak én maradtam ott az iskolaépület felújításakor hátrahagyott állványokból rakott kupacra borulva. Férfiasan bevallom, eltörött a mécses. Sírtam. Most mi lesz velem? Hova álljak? Én nem tartozok sehová.

Húszas éveinek elején járó fiatalember állt meg a fejem fölött. Csendesített. Kérdezte, miért bömbölök? Én meg úgy ahogyan, a felszakadó zokogások közt ábáúji tájszólóóóssal eldadogtam, hogy osz-tá-lyon-kí-vü-li vágyo-o-o-k. Az én ne-ve-me-e-et nem ol-vás-tá-á-ák.

A fiatalember, Szabó Győző tanár úr, aki az osztályfőnököm lett, kifaggatott, hogy hívnak, honnan szalajtottak. Fellapozta a hóna alatt szorongatott osztálynaplót.

Több tanárhoz is odasietett, aztán visszatért hozzám, és aszonta:

– Téged tényleg nem jegyeznek sehol. Valaki elkeverhette az irataidat. Nem baj. Ha akarsz, jöhetsz az én osztályomba.

Én meg akartam. Hát hogyne akartam volna. Imádatlansággal csüggttem Szabó Győző tanár úron, a megmentőmön. Tanultam, mint a güzü.

Mindenáron bizonyítani akartam, jó vásárt csinált velem.

Szabó Győző tanár úr földrajzot tanított, azért arra a tárgyra különös figyelmet fordítottam.

Az aktuális leckéket megelőzve három fejezettel előbbre jártam a földrajzönyvben, hogy amikor Szabó Győző tanár úr kérdez valamit, én már vágjam a választ.

Egyik délután elbaktattam az iskolai könyvtárba, amely nem volt más, mint egy, azaz egy darab, a folyosó végén álló sárga, kétajtós szekrény. A könyvtáros tanárnő kérdésére, hogy mit szeretnék kikőccsönözni, aszontam, a világföldrajzi lexikont.

A tanárnő mosolyogva válaszolta, az egy tizenakárhány kötetes, vastag könyvekből álló sorozat. Mondtam, nem baj, nekem akkor is kell az a lexikon. A tanárnő azzal szerelt le, hogy az nincs meg az iskolai könyvtárban. Helyette a Bambi című könyvet ajánlja. Az biztosan megnyugtat majd, és tetszeni fog nekem.

Csalódottan bandukoltam haza a színes akvarellel illusztrált könyvvel a hónom alatt. Otthon belelapoztam, de nem olvastam el. Néhány nap múlva visszavittem az iskolai könyvtárba, ahonnan azonnal ki is irakoztam.

Túl buzgalmamban azzal nyaggattam Szabó Győző tanár urat, aki beteg, özvegy édesanyjánál lakott, amit gyakran felemlgetett, szóval, fesz azzal nyaggattam a tanár urat, hogy én majd szervezek egy gyerekcsapatot, és elmegyünk hozzájuk takarítani.

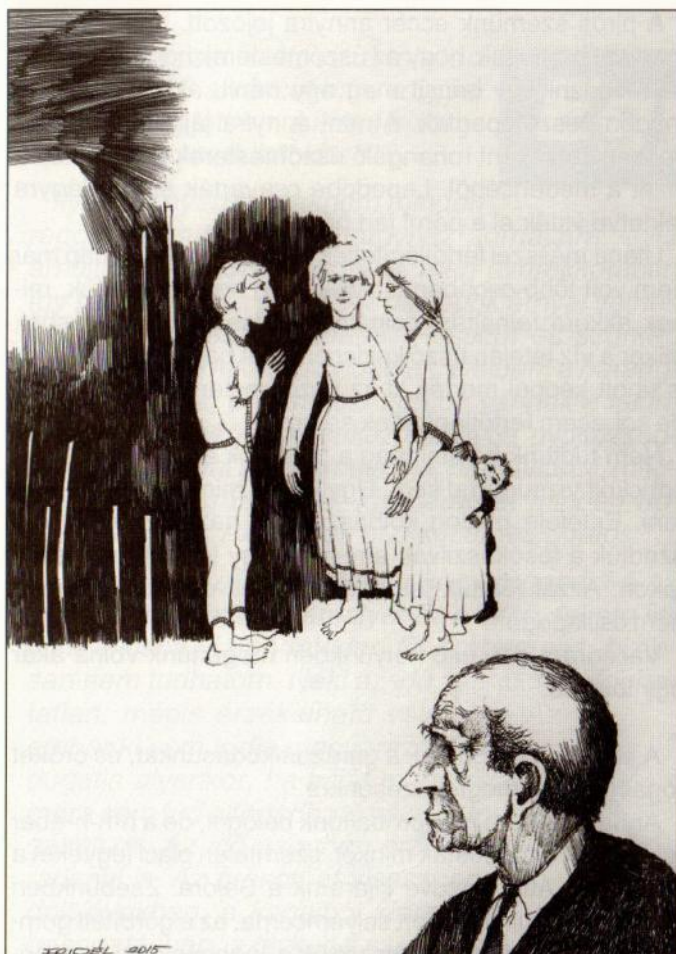
Szegény tanár úrnak sok türelmébe került, mire lebeszélte az önkéntes akcióról.

Fejembe vettem, én leszek az osztály legjobb tanulója. Riválisom Grósz Iván, aki azzal hengegett, tízévesen már Einstein relativitás elméletét olvasta. Hogy valóban olvasta-e, nem tudom, de hogy érzékletesen tudott a végig, de határtalan világegyetemről rízsázni, az biztos.

Aztatata elfelejtettem megkérdezni tőle, hogy tud-e, Albert világgraszoló elmélete valójában azért született meg, hogy láthatatlan megbízói utasítására az éter fogalmát kiircsa a köztudatból. Meg aztat sem forszíroztam, hogy olvasott-e arról a pletykáról, miszerint Albi bácsi első felesége, az akkor Magyarországhoz tartozó Titelen született Mileva Maric vezette rá őtet, az akkorában Sveeiejben hivatalnokoskodó Einsteint a relativitáselmélet titokzatos ösvényére.

Azt meg senki se hallotta még, hogy egyes matekos szakemberek szerint a Bolyaiak, Farkas és János aritmetikai kalandozásainak jó magyar szopás szerint jogilag soha le nem védett jegyzetét ellopva jutott a világhírűű zseniii az elmélet megalkotásához. Egyesek szerint inkább az összetákolásához.

Arról sem tudtunk, hogy Einstein alig tudott átbukdászolni a középiskolai vizsgákon, és elsőre a műszaki egyetemre sem vették fel. Ő tehát Ivánnal ellentétben rossz tanuló volt, nem úgy, mint riválisom, aki rendkívüli intelligenciájú gyerek volt, egészen addig, amíg agyhártyagyulladás nem kapott. Egyik pillanatról a másikra megbénult. A gondos kezelésnek köszönhető, hogy életben maradt.

Ifjúkoromra gondolva

Fridél Lajos rajza

Tavasszal, amikor hazavitték a kórházból, az édesanyja üzent nekem, délután menjek el hozzájuk, mert Iván állandóan engem emleget. Iskola után oda is mentem. Alig ösmertem rá a kockás pléddel letakart, eltorzult arcú, mozdulatlan testű fiúra, aki artikulálatlan hangon ujjongott gyöttömre.

A pléd gyűrődései között ügyetlenkedve gombfociztunk. Sötétedéskor szoltam az anyukájának, hogy nekem már haza kell mennem. A lépcsőházban találkoztam Iván édesapjával, az izmos, brezsnyevszemöldökű, nagybajszú lakatosmesterrel, aki néhány hónap alatt tíz évet öregedett. Köszönéseimre csak halkán motyogott valamit. Rám se nézett. Az Ivánék házától a kapunkig egyfolytában sírtam. Sirattam vetélytársamat, mintha gyermeki tudatommal lekottáztam volna, mennyire törekeny az emberi élet.

Talán felfogtam, mindenkor csak egy hajszálon függ a személyes sorsunk.

A szedett vedett osztály proligyerekei két hét alatt visszahúztak oda, ahonnan indultam.

Ugyanúgy nem tanultam, ahogyan a többiek sem. Csak korábbi szorgalmam mentett meg attól, hogy nem minősítettek vissza. Bajusz tanár úr egy számtanórán új feladvánnyal tesztelte az érdektelenül bambuló osztályt. Én egy másodperc múlva fennhangon mondtam a megoldást. Bajusz tanár úr szeme felcsillant. Aszonta, adjam az ellenőrzőmet. Beírta a csillagos ötöst. Kérdezte, hogyan gyöttem rá a megoldásra.

Én meg teljes természetességgel válaszoltam:

– Ha ez az iskola épülete, ahol most vagyunk, a buszmegálló arra, balkézre, amott meg a híd, akkor a végeredmény annyi meg annyi.

Vágott az eszem, mint a borotva, csak ippeg más rugóra járt. Sokszor nem azt vágta, amit kellett volna. Nem sajnáltam az időt. Egy órán át is képes voltam bámulni az utcán összeragadt kutyákat. Egyre bátrabban stírolgattam a csajokat is. Leginkább Benedek Zsuzsi tetszett, aki hozánk, kertitörpékhez mérten, már tizenkét évesen hosszúcombú, hegyes cicijű Hótehenke, golyóérett süldőjány volt. Cipőm orrára zsebtükröt ragasztottam.

A háta mögé lopakodva suneltam Zsuzsi farpofái közé bevágódott bugyinját.

Nem érdekelt már a tanulás, a számtan.

Mostanra az összeadáson, kivonáson kívül semmilyen más műveletet nem tudok elvégezni. Szorozni is úgy szorok, hogy annyiszor egymás alá írom a számokat, amennyivel be kéne szorozni, aztán összeadom. Osztani egyáltalán nem tudok, de attól függetlenül valami izé, hozé, rozé ráhangolódással mégis ráérezek a matematika magasrendű költészetére. Például arra, hogy a kéccer kettő sosem négy, hanem például öt mínusz egy, de az sem biztos. Egyébként meg tökmindegy, mert...

Sok dógot felfogok a világokból, de még sokabbat nem. Nem értem például azt, hogy a repülőgép, ami számomra egy darab vas, hogyan maradhat fent az ájerben. Mert, hogy nem úgy, ahogyan nekünk magyarázzák az aerodinamikát, az héccencség. A vas repülését nem, Viktor Grebennikovnak az emberek elől elhallgatott találmányát, a fából, fémből összeszerelt antigravitációs, kerék nélküli skíró térhajlításos száguldását viszont érteni vélem.

Amit a technikából kapiskálok, azokat is csak analógiákon, homályos áttételeken keresztül kottázom. Olyan vagyok, akár a cigányasszony, akihez, amikor bevezették az általuk bizserának nevezett villanyt, az istennek se értette, mitől ég a pilács.

Végül az ura homályosította fel:

– A drótbá dzsal a petró. Na, mosmán érted?

– Mosmán aha.

Szóval, értek, de mégsem értek sokmindent. Ami olykor idegesít, hogy nem értem, amit érteni vélek. Olyankor a gyerekkorom mondókája jut eszembe, hogyaszongya, Én vagyok én, te vagy te, ki a hülye, én vagy te? De úgy tűnik, hogy én már megmaradok ilyennek. Hogy milyennek? Na, az az ötszázforintos kérdés.

Egy hangyányi rejtett praktikus készség azért megmaradt bennem, amivel, ha nem is pontosan, de a viszonyítások számomra is érthetetlen tükörrendszerével nagyjából kiszámolom azt, amit kell.

Mostanra már egyre kevesebb és egyre kevesebbet.

*

A második miskolci nyaramon már a villanytelepi strandra is elmerészkedek.

Úszni nem tudok, csak a lábszáríig érő vízben hasmánt csúszva imitálom a karlendítéseket. Mutatom a sok úrigádzsónak, én is fain csávó vagyok.

A sekély vízben vergődve látom, szakavatott úszómeszter tanít úszásra egy nálamnál fiatalabb fiúcskát. Hegyem lapátfülemet. Tőlük pár méterre én is azt csinálom, amit az oktató mond a gyerekeknek.

(Folytatás a 14. oldalon)

Pár perc múlva már nem süllyedek el, mint egy kődarab. Magam sem értem, de fennmaradok a víz tetején. Késődélutánra pedig már kutyaúszásra hajazó kombinációban keresztbe tudok kalimpálni a medencén. Úszóbajnok leszek, kapok vérszemet rögvest. Világhír, meg minden, ami belefér, lelkenedezek otthon. A szüleim csak mosolyognak rajtam, de másnap is kapok néhány forintot meg két szelet vajjas kenyeret, amivel egész nap elbóklászok a strandon.

Hogy ne kelljen fürdőjegyet venni, beiratkozok a Postás Úszó Sportegyesületbe, ahol reggel hatra kell edzésre járni. Az edzés viszont nem pancsikolásból áll, hanem a betonon kell fekvőtámaszozni, meg számomra érdektelen erősítőgyakorlatokat végezni.

Az már nem igazán kedvemre való, pedig eccer egy ózdi versenyen, ahol utálkozva mártózom meg az elsárgult vízü medencében, még érmet is kapok. Hazafelé tartva a vonaton elcserélem a medált egy kalapra. A fiú, akivel cserebe-réltem, jól járt, mert otthon a haveroknak azt hazudhatta, hogy ő nyert. Nekem meg van egy vagány piros kalapom. Nézegetem magam a visszatükröződő vonatablakban.

Tisztára olyan vagyok, mint egy bolondgomba.

A teleptől csak néhány buszmegállónyira van Tapolca.

Nyaranta a döglesztő hőség elől sokszor oda menekültünk ki a blokkházak közül. Felpréseltük magunkat a kettes buszra, ami majdnem a strandig vitt. Állandóan csurig voltak a buszok. A kalaj meg sem próbálta rajtunk behajtani a menetjegy árát. Odaérve átugráltunk a fürdő kerítésén, vagy átbújtunk a drótsövény előre megbuherált lyukain. Tapicskoltunk, bámultuk a csajokat. Élveztük a nagybetűs életet, legalábbis azt, amit mi akkor annak gondoltunk.

Belökdöstük egymást a vízbe, kergetőztünk. Egyik alkalommal, amikor az ellenséges csapat utolért, nem volt hová menekülnöm. Azt sem láttam, hová futok. Na, és hová máshová, mint a női mosdóba, ahol a küszöböt átugorva ki állt velem szemben? Ki más, mint a Park utcai könyvtár fiatal könyvtárosnője. Nem volt rajta más, csak egy anyajegy a hasán, a szeméremszőrzete fölött.

A hölgy sikkantott egyet. Nem sikított, nem hadonászott, nem pofozott fel, csak sikkantott. Talán látta rajtam, hogy nem volt szándékos a kukkolásom, mert én még nálánál is jobban megijedtem. Jányos zavaromban nem találtam az ajtót. Mindenáron befelé, a végkabinok és a zuhanyrözsák felé próbáltam menekülni.

A hölgy megszánt, és kiterelt a mosdóból.

Hónapokig kerültem a vele való találkozást.

Ha megláttam az utcán, fülig elpirultam. Bebújtam egy kapu alá, vagy átszaladtam a túloldalra. De hatvan év távlatából ma is pontosan előttem az agyamba fényképezett aktfotó.

Ha közeledett a záróra, és az úszómesterek elkezdték leengedni a medencék szennyes vizét, mi még a bokáig érő vízben is ott dagonyáztunk. Bőrünk az agyonklórozott vízben való tízórás áztatástól már olyan volt, mint a foszladozó vízhullaké. Kezeinken az ujjbegyeink aszottakká váltak, a lábujjaink susinkásak voltak, mint a szárított gyümölcsök, a szemünk pedig piros, akár a nyulaké.

A piros szemünk eccer annyira jojózott, majd kiesett, mert azt bámultuk, hogy az úszómesterek hogyan próbálnak kihúzni egy bácsit meg egy nénit, akik valamilyen módon összetapadtak. A néni annyira jajgatott, hogy a veszett kutyaként rohángáló úszómesterek leengedték a vizet a medencéből. Lepedőbe csavarták és hordágyra fektetve vitték el a pórul járt párt.

Utána mésszel fertőtlenítették ki a medencét. Aznap már nem volt több csobbanás. Mellesleg nem is értettük, minek akkora felhajtást csinálni egy kis ungibungizásból, mikor a víz tetején úszó kakicsomókat napjában többször is unott képpel merték ki az úszómesterek a vödörrel, de sohasem fertőtlenítettek semmit.

Nem tudtunk betelni még a takarítók által slagból ránk sprickolt vízszugárral sem. Úgy kellett minket erővel kihajtani. Estefelé gyalog kolbászoltunk haza. Gelebünkbe szedtük a fosókaszilvát, ami csak úgy termett az útszéli fákban. Azzal tömtük teli a bendőnket, de az étvágyunk nem csillapodott.

Vacsorára egy ültő helyünkben megettünk volna akár egy lovat is.

A strandon megunták a garázdálkodásunkat, és öröket fogadtak fel a megfélemezésünkre.

Annak ellenére megpróbáltunk belóggni, de a h-h-h-éber felügyelők lerugdostak minket, szemtelen piaci legyeket a kerítésről. Attól kezdve kijártunk a Sajóra. Zsebünkben ott lapult a spulnira tekert selyemcérna, az elgörbített gombostű. A bokrokról lemetszettük a leghosszabb vesszőket, abból farigcsáltunk horgászbotot. Giliszta mindenfelé annyi volt, mint a nyű. Máris pecázhattunk.

Kuttyogattunk, paskoltuk a vizet, de csak ritkán sikerült halat fogni. Akkor is leginkább csak az esőzések, áradások után. Olyankor a kubikgödörökben, a pocsolyákban napokig ott sütkéreztek a tenyéryi compók, durbincsok, amiket kézzel kapkodtunk ki. A halakat kopolyújuknál fogva nyírfavesszőkből font koszorúba fűztük. Boldogan caplattunk hazafelé a zsákmánnyal. A sok mamlasz, egyik kezében sörösüveget, másikban méregdrága botot szorongató horgász irigykedve bámult minket.

– Hol fogtatok ennyi halat, srácok? – kérdezgették.

Mi meg hazugmód mutogattunk fel, a sodrás felé, ahol garantázottan sosem volt kapás.

– De ehhez szerencse is kellett – fitogtattuk a szerzeményünket. – Amúgy, eladó. Megveszik a bácsik?

– Hogyé adjátok?

– Tíz ... öt forint ... darabja – kofátlankodtunk felbátorodva.

– Négyet adunk az összesér – fitymálták le bajszos halainkat.

– Ötér odaadjuk.

– Mindet?

– Aha.

Ha megalkudtunk, és már a zsebünkben csörgött az a néhány forint, iszkoltunk a város felé. Tudtuk, a melák pecásoknál odahaza kitör a botrány, ha megkóstolják az iszapízű, ehetetlen durbincsokat, compókat.

A lényeg, hogy megvolt a napi betevő két gombóda fagy-lajtra való.

A természet a hosszú életért „bosszút áll” a ráncokban, a „gyerekülő” tekintetben, a lassú bizonytalankodó mozdulatokban...

Egyedül

Ilyenkor nyáron csaknem minden reggel odasüt a nap a „nagyház” tornácára. – Az ámbitusra – ahogy ő mondja, mert gyerekkorában így tanulta meg a nevét. Az oszlopok árnyai vetnek a fehérre meszelt házfalra. Hosszút és szürkét. Később egyre inkább rövidülnek. Délben, a harangszóra eltűntek, de estefelé újra ott vannak a falon, igaz, akkor már az ellenkező irányba nyújtózkodva. Jelként, mint az óra mutatója, hangtalanul, mégis beszédesen mutatva: így pereg el minden huszonnégy óra. Az árnyék érzéketlen és pontos...

Látja ő ezeket mindennap. Hogy rágondol-e az időre, amely tovafut, amelyet az a szép, fekete falóra a kisház falán minden fél órában elüt, biztosan nem tudhatom. Neki az idő csend. Megfoghatatlan, mégis érzékelhető valami. – Az ember ki sem tudja magyarázni – mondogatja olyankor, ha saját maga számára sem tud elfogadható választ fogalmazni. Az idő azonban érzi akaratlanul is. Az órákon át visszagondolt években, a karjaiból kiérződő hasogatásban, s olykor a szédülés bódulatában.

Világéletében alacsony, törékeny természetű asszonyka volt, de – nekem legalábbis úgy tűnik – az öregség még inkább összetöpörítette...

Az élet: emlék és remény. A megtörtént, az átélt már emlék, a jövő ismeretsége még remény. Ha az ember 80 éves, akkor inkább a múlttól illik faggatni. A remény a gyerekkoré. Az öregségé az emlékezés.

Egyedül él a kisházban. Amíg élt az ura, addig is ebben laktak. A felső, a nagyház megmaradt vendégházrónak, amit évente csak egyszer, disznóvágás idején használtak. Amikor összejött a család, a rokonok, Az év többi részében senki sem háborgatta az aranyutánzatú csüngős lámpa, az öreg kredencek, a porcelán findzsák nyugalmát, a szobák birsalmaillatát.

Szerették a kisházat. Megszokták, hogy több mint 60 esztendőn át két pirinyó ablakon keresztül leskelődött be a világosság, és az égbolt garádicsán

nesztelenül leballagó alkony is itt szökött be.

Ismerem legalább negyedszázada. Mindig fekete ruhát viselt, néha-néha barnát. Ha templomba ment, ha szőlőt kapált, ha marokszedőként hajladozott. Ilyen erre a hagyomány. Fekete a szoknya, a kötény, még a pruszlik is. Fején a megkötött kendő szintén fekete. A hétköznapiaké fakuló, a vasárnapoké szénfekete, amit csak az apró – többnyire fehér – minták díszítenek.

Földet műveltek mindig. Hol a másét, hol a magukét. Szántottak, vetettek, arattak szüreteltek. Kora tavasztól késő őszig munka, hajnaltól alkonyig munka. Életelemük volt, csinálták. A restséget a parasztember megveti.

Azt mondja, aratni nagyon szeretett. Pedig hát nehéz volt a marokszedés. – A végén olyan jó volt a kereszteket számolni – magyarázza még ma is. Igen. a biztonságérzet tette utólag mindig széppé ezt a munkát. A sorakozó keresztetek a kenyér biztonságát jelentették nekik. Nekik és másoknak is. Apró örömök – életörömök.

Két éve egyedül él. Akkor temette el az urát. A gyerekei közül kettő a faluban lakik. Hívták magukhoz, de ő marad a régi házban, ahová az élet köti.

Tesz-vesz a ház körül. Meglocsolja a palántákat, délben főz valamit magának. Ha betér hozzá valaki, örül. Jólesik az emberi szó. Az álma rövid. Hajnalban már nem tud aludni, csak fekszik az ágyon, ébren. Az ablak alatt ha emberi léptek koppanását hallja, megnyugszik.

Az utolsó találkozásunk óta tovább öregeedett. Csont, bőr, erek... és ami összefogja: egy lankadatlanul mozduló motor, a szív.

Daruszögi H. Imre

B. Mester Éva

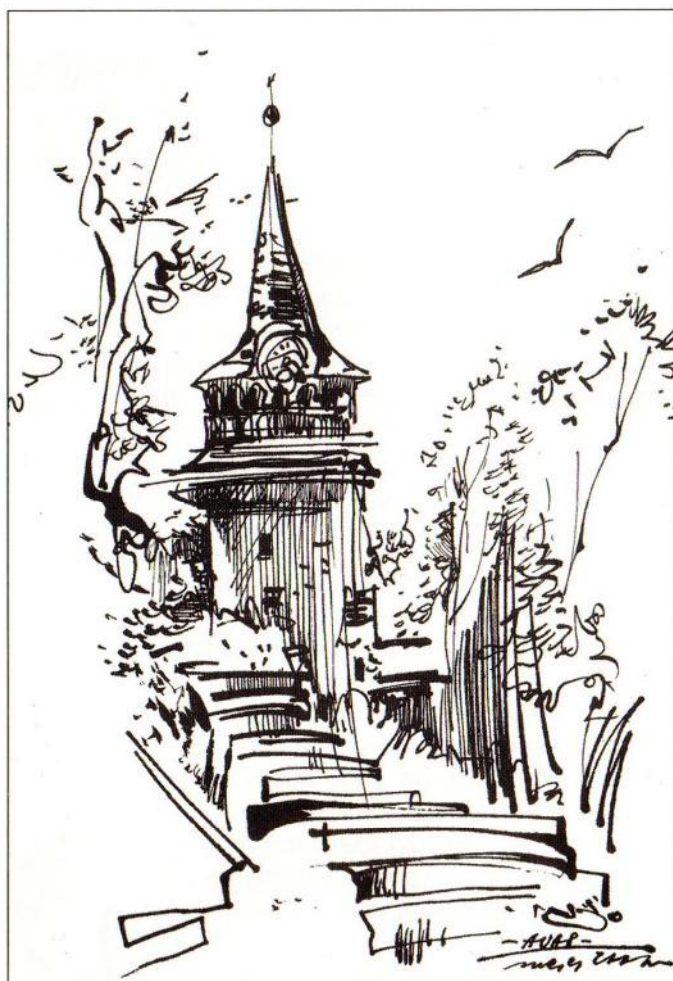
Karón varjút

Láttam én már karón varjút, sok-sok furcsaságot.
Bakancstalppal széttaposott mezei virágot,
egy levágott sárkányfejből láttam nőni hármát,
láttam, mikor csak az ösztön veti meg az ágyat,

diótokba zsugorított, megtagadott érzést,
jó szándékban gyökerező hátrafelé lépést,
célkeresztbe kifüggesztett hálószoatitkot.
Maradandó az árnyéka akkor is, ha nincs ott.

Láttam már én cinkelt kártyát, hamis célfotókat,
jó szeleket megnyergelő rövidtávfutókat,
pénzért vásárolt szerelmet, átkozott gyémántot,
szakadékba rántott reményt, úri huncutságot.

Megláttam a szépet, jót is. Néha csurrant, cseppent.
Életkedvvel köszöntök még ma is minden reggelt.
Nem tudom, hogy merre tartunk, nem vagyok én látnok.
Nem láttam a valóságtól gondterheltebb álmot.

Öreg torony

Mezey István grafikája

Czipott György versei

Nyárelő

(alsórákosi allegória)

pipacsszirmon vér remeg,
felhők, hószín, permeteg
s számlálhatlan mélyű zöld.
brong létmagyar anyaföld...

tájban tűz feszül, sunyin
hegyek hullámhalmain
setteng országvén halál.
riadót szél trombitál,

ólommá sűrül átok,
lecikkan égzsarátnok
s dúlna mindent vízözön...,

majd mint jött, továbbrohan.
nyújtózik fény sárosan –
fecskeszárnyal ír öröm.

Csöndemben

Az én csöndemben
ordít szézégtájnyi szél.
Az én csöndemben
háromnyi isten beszél.

Az én csöndemben
szakadó húrok brongnak.
Az én csöndemben
zsoltárráélnék voltak.

Az én csöndemben
minden ég otthont talál.
Az én csöndemben
nincs csönd és nincsen halál.

Az én csöndemben
vétkes egyként felelős.
Az én csöndemben
te vagy, s százezernyi ős...

Orosz Margit

Szabadság

A szabadság madara fehér,
A csőre piros, a lába zöld.
Már nagyapám ismerhette,
Apám megszelídítette,
Anyám szívében fészket rakott.
Így lettem szabadság madara,
Láng-ajkamban zöld ágat tartva,
Kicsiket szárnyam alá vonva
építem megkezdett fészkünket.
Közös létünkben hasonlítunk
egymásra, sokban különbözünk.
Kik véletlenül kerültek
e sorba, élük életüket
megcsontosodva, tudatlanul.
Így élnek itt, sodródva árral,
Birkózva étellel-halállal,
Homályos létük fogságában.
Pedig...
A szabadság madara fehér,
A csőre piros, a lába zöld.

A szabadság magvetői

- könyv készül Mezőkövesd és környéke forradalmáról -

Éppen 23. könyvem befejező részét kezdtem írni, amikor az Ausztráliából hazatelepülő Kovács István és Dr. Pázmány László költő felkerestek, hallván, hogy az 1956-os forradalomról számos könyvet írtam és több filmet forgattam: nem vállalnám-e el Mezőkövesd '56-os történetének feldolgozását? Tény és való, hogy 3 drámát és 3 könyvet írtam már és 7 dokumentumfilmet készítettem e témában, de Mezőkövesd és környéke forradalmát nem ismerem, mindössze Lázár Jánosról és Ficzer Ottóról készült dokumentumfilmem által jutottak el kisebb részletek hozzám.

Kovács István megerősítette szándékát, mivel őt nagyon foglalkoztatja, hogy önálló könyv nem született Kövesd magasztos történelmi eseményéről, vállaljam el!

Elvállaltam és nem bántam meg. Az emberi lélek a matyó elhivatottság olyan szárnyalásának vagyok részese immáron fél év óta, ami minden alkotónak vágya. Ez megrázó sorstörténelem, ez az ötvenes évek gyötrelmeivel, a *Fehér Partizánok* példátlan áldozatvállalásával és a délborsodi megmozdulás minden apró részletével.

Mert nem csak '56 október 23-a és november 4-e közötti időszaka felemelő, emberpróbáló és életveszélyes történéseire fókuszolok 65 interjúban, (melyből 56 nagyinterjú), hanem az 1947-1955-ig terjedő *ember az embertelenségben* világára is.

Mert olyan dolgokat éltek meg az itt élők, amire a történelmünk folyamán nincs is példa. Erről mély megrendüléssel vallanak szereplőim a családjukat érintő megaláztatások kapuinak kitérésével.

Csodálatos lelkek felzokogása ez a - stílusosan 56 nagyvallomás és a 65. évfordulóhoz alkalmazkodó - 65 megszólalás.

Lehetetlen lett volna a videóra felvett vallomásoknak csak a töredékét is elkészítenem, ha nincs Pázmány Laci költőtárs, aki elvitt a riportalanyokhoz.

Kácson kaput nyitott Molnár László, **Érden** a Kácsról elmenekült család: Ostorházy László és édesanyja.

Tardon kaput nyitott Gaál Ignác kivégzett *Fehér Partizán* fia és családja, Czufor József ex polgármester, Szikszai Imre, Dusza Bertalan és édesanyja.

Cserépfalun Tubujka Tóth Kálmán egykori házában fogadott az emlékőrző épületet felújító, Erdélyből ide költöző házaspár, Szirmai Zoltán és Melánia. Otthonában fogadott Kósik István volt polgármester, Kerékgyártó Lajos és Tibor, a meghurcolt apa fia és testvére. Első szóra ajtót nyitott Erdős Lajos, a bebörtönzött apa fia, és az elhurcolt Lukács János lánya.

A bogácsiak történetét dolgoztam fel Budapesten Mohás Líviával, Bogácson Daragó Károllyal.

Szomolyán Guzzi István volt polgármestert, Vincze Lászlót és Jordán Sándort bírtam szóra.

Cserépváralján hasznos információkkal szolgált Dávid Zoltán polgármester, akinek segítségével interjúalanyom, Tóth József, a kivégzett édesapa fia beszélt el a tragédiát. Bódi Angéla pedig Salgótarjánban magasztalta iskola-

A fotó illusztráció

igazgató nagyapját, Petényi Lászlót, aki az '56-os cserépváraljai gyilkosság hiteles krónikása volt.

Tibolddaróc történelmét Dósa Sándor gyúrta össze.

Egerlővön Szegedi Lajos *Fehér Partizánt* ítelték halálra, végül 10 év börtönre. A fia, Szegedi Lajos, és neje megrázó vallomást mondtak el budapesti otthonukban.

A **Szentendre** közelében élő Patay Gyula a Mezőkövesden közismert szüleinek kálváriáját beszéli el.

Mezőkövesden elévülhetetlen érdemet szerzett az emlékezés lyukacsos részleteit kitöltő vallomásával:

Zámbori József, Mikulás Gábor, Ifj. Mikulás Gábor, Tokár Edit (Zelei Istvánné), Hajdu-Ráfi János, Pesti Ferenc, Kriston Mihály, Sebe Imre, Somogyi Dénes (levontatta az orosz emlékművet), Bán Mária, Bukta György és felesége, Szedresi István, Hajdú Istvánné, Fridél Frigyes, Dohány József, Kupihár Jánosné Gulyás Katalin és Fridél Zsóka, (édesanyjukra emlékeznek, aki a Gulágon volt 2 évig), valamint Jacsó Lászlóné, Kiss Józsefné Héczei Erzsébet, Barczy Ilona, Gánóczi Zoltánné, Lázár Péter, Lázár Gáspárné, Molnár Dániel, Sebe Artúr és édesanyja Sebe Istvánné, Mici néni, Kiss Mátyás, Csirmaz István, Pető Márton, Laczkó Pető Mihály (Takács Istvánról), Molnár József.

Gyönyörű csokorrá nőtte ki magát a tankmegállító lányok története, melyhez sokat tett hozzá Orosz Gabriella és családjának vallomása (a húga: Orosz Zsuzsa, valamint a fia, Nelson Richárd, ki hazaköltözött Kövesdre a családjával).

Tatabányán Sugár Mátyás, aki a *Fehér Partizánok* és a *Csodavilággyökerek* megírásával szerzett elévülhetetlen érdemeket, készséggel beszélt mindenről.

San Franciscóban Maurusz atya és Fik László méltatta **Lázár Jánost**.

A névsor még közel sem teljes, mert június 18-án, amikor írom ezeket a sorokat, még számos emberrel készülök interjúra.

(Folytatás a 18. oldalon)

(Folytatás a 17. oldalról)

Ez a könyv talán már az utolsó lesz Kövesd és környéke történetében, e történelmi témában, hiszen a tanúk lassan elfogynak. Akik megszólaltak, mind reménykeltő művet látnak benne, mert első szóra vállalták, hogy megszólaljanak és felvevő gépem elé álljanak. Megejtőek voltak a vallomások, de az is, hogy kivétel nélkül mindenki nagyon kedvesen és nyitottan fogadott, és terített asztal várt, bárhová mentem.

Sok volt a könny, a keserűség, még több a vád. Arra a kérdésemre, hogy megkeresték-e már valakik, mert érdekelte volna, mi történt apjával, anyjával, többekből fájdalmasan szakadt ki a tömör válasz: eddig még soha, senki!

Nagy tehát az én felelősségem, felerősödött lelki azonosulással látok neki, hogy október 23-án egy közös könyvbemutatón ott legyen mindenki.

Hogy elkészülök vele, az nem lehet kérdés. Erre garancia a fővédnökünk, Tállai András, és az a szépen körvonalazódott civil aktivitás, mely a múlt évi sikeres Trianonkönyv mögött is állt, és most bejelentette a történelmi igényt, hogy kell a könyv és megjelenését támogatják.

Minden köszönet a megszólalóknak és az érdeklődőknek!

Sziki Károly

Orosz Margit

Az én népem

Népem
sodródva villog,
s takarja sebeit.
Riad,
mint éji madár,
kit fájdalma ékesít.
Igazát
gyűjti, mint szél
halmokban hordja a port.
Féli
a hazudozót,
aki elsöpri e kort.
Tündöklő bizonyosság,
gyökereit követi.
Földbe szivárgó könny-út
már sohasem szárad ki?
Ne ültess bűnnek fát,
haragnak ne áss árkot!
Gerinced ne hajlítsák,
ne üljön rajtad átok!
Ébredj,
fogj megint kezét!
Zsendüljön
benned hited!
Hajnal
tövében mozdulj!
Legyen
békesség frigyed!

F.Gy. emlékezetére

Mezey István grafikája

B. Mester Éva

Életed

Az életed csak arra elég,
rádöbbenj, parányi vagy.
Hiába mégy el határaidig,
lépteidtől nem kopik a Föld,
csak a bocskorod.
A szerelem régen elhagyott,
rád zúdulnak a hétköznapiak.
Teszed a dolgod fáradtan is.
Elbizonytalanodsz,
miért kellene maradnod még?
Egy körforgás akadozó
fogaskereke lettél.
Megcsappant hitedet
gyerekeidbe ülteted.
Életed csak annyi,
míg bomlani vágyó,
duzzadt, tavaszi rügyből
gyökerekké szövöd önmagad.

Az én matyó bokkrétám

- az ötvenes évekből -

Büszkén vállalom a rám és a hozzám hasonlókra vonatkozó mezőkövesdieknek véleményét, hogy „gyüttment matyó”! Ha a mai kövesdieknek ezt meg kell magyarázni, szívesen teszem: azokra mondták, akik nem született kövesdiek, hanem a nagyközségben telepedtek le, s úgy járnak-kelnek a településen, mint akik oda születtek!

Hát így vagyok én is, a büszke „gyüttment”, hiszen a Kövesden leélt 10 évem alatt két általános iskolában és a gimnáziumban tanultam, ez alatt az idő alatt sok mindenkit megismertem – s engem is sokan ismertek, mivel lelkesen vettem részt Mezőkövesd kulturális életében, énekeltem a Matyó Népi Együttesben, hegedültem, szavalóversenyekre jártam, ünnepi beszédeket tartottam, melyek lehetőséget nyújtottak arra, hogy összeszedjem azokat a „mezei virágokat”, akik máig élnek emlékezetemben, akikből egy bokkrétát kötöttem. Ezt a csokrot mutatom most be kedves Olvasóimnak.

Amikor ezeket a sorokat írom, szinte hallom lelki füleimmel a „Bokkrétát kötöttem mezei virágból”. (Lavotta zenéje Mezei bokréta címmel) Ezt a nagyon kedves dalt gyakran hallom rádióban, én is játszom hegedűn, sőt énekelem is szívhez szóló szövegét. Bízom benne, hogy ez az írás is eléri célját, s több kortársam szívének húrját megrezegteti, s amikor fiatal társaimra emlékezem, akik sajnos már vagy nem élnek, vagy az idősek - a matyó múltra jobban emlékező - korosztályhoz tartoznak, Ők alkotják a Matyó Bokkrétát az ötvenes évekből.

A bokréta virágai nagyjából egy évjáratúak, vagy osztálytársaim, vagy évfolyamtársaim voltak, sőt van közöttük két évvel idősebb is, akikkel az élet hozott össze, de mindnyájukra nagy szeretettel gondolok - különböző okokból.

Mezőkövesdre kerülésem 1951-ben nyáron történt, első lakásunk a Kavicsos tó közelében, a Szemere Bertalan utcában volt, így a közeli Sima-iskolában kezdtem a harmadik osztályt. Harmadikos osztályfőnököm *Papp Zoltánné*, Aranka néni volt, rekedtes, de kedves hangját megszerettem. A Fő utcán, a mozi közelében laktak, egy szép épületben, néhányszor voltam is a lakáson, ahol *Emese* nevű lányával játszottam, aki egy rövid ideig gimnáziumi osztálytársam is volt. Kedves, beszédes, magas lány volt, majd elkerült a gimnáziumból, semmit nem tudtam róla, míg csak Budapesten össze nem találkoztam Gyuszi öcsém volt osztálytársával, aki ügyvédként dolgozott Pesten.

Tőle tudtam meg, hogy *Emese* is ügyvéd, Budapesten dolgozik. Ez volt az egyetlen, utolsó információm a „Matyó Bokréta” első virágszáláról.

Természetesen sokat jelentett számomra, hogy a Sima-iskola nem egy ismeretlen „földterület” volt, hiszen a tanács által számunkra kiutalt lakásban két generáció már lakott. A fiatalabb házaspár legidősebb gyermeke, *Csirmaz*

„Ebbe az Iskolába is jártam”

Jani osztálytársam volt, sportos, jól focizott, később a kövesdi focicsapatban is játszott. A *Csirmaz* gyerekekkel jókat játszottunk a nagy udvaron. Nekünk volt magasugró felszerelésünk, fiú magasugró versenyeket rendeztünk, fociztunk, bújócskázunk. Az udvar végében egy hatalmas szalmakazal, (öt éves szalma) volt, melyről ugráltunk az alacsonyabb kazalra. A kazalhoz fűződő emlékezetes történetem 2005-ben, Pokoli szalmaláng c. írásom egyik osztálytársam óvodás korú öccséhez kötődik, aki a kazal kert felőli oldalán egy kb 80 cm átmérőjű lyukba bemászott, s mintegy 8 méter mélységben meggyújtotta a szalmát, majd a legnagyobb lelki nyugalommal előjött és bandukolt előre, mintha mi sem történt volna. Mi csak azt vettük észre, hogy a kazal tetején megjelent a „lángkakas” - a tűzoltók azonnali értesítése után három tűzoltó autó és gémeskútból vizet szivattyúzós motorral mintegy tíz órán keresztül oltották a tüzet és védték a közelben lévő nád-tetős gazdasági épületeket is. Osztálytársammal kb harminc év múlva találkoztam a vasútállomáson, ahol mindketten a Budapestre menő vonatra vártunk, én Kecskemétre utaztam, ő pedig Budapestre orvosi kezelésre. Én nem ismertem meg, de ő azt mondta rám, hogy „ezeket a szemeket nem lehet elfelejteni”. Sajnos egy év múlva meghalt az akkor még gyógyíthatatlan betegsége miatt. Rövid, zaklatott alvás után korán ébredtünk a tűz másnapján, mi gyerekek kíváncsian néztük az elmúlt napi nagy tűz maradványát, a levegőben terjengett az égett szalma szaga, a széthajigált kazal pedig *Arany János* „Szondi két apródja” c. balladáját juttatta eszembe: „*Felhőbe hanyatlott a drégeli rom*”.

Általános iskolás korom egyik osztálytársa, a festőművész, festő, grafikus *Pető János* öccse, *Pető Zoli*, akit legnagyobb tanulmányi vetélytársamnak tartottam osztálytársaim között, remekül rajzolt, könyvei, füzetei tele voltak grafikával, nagyon jó barátom volt, többször voltam a lakásukon is. Nagyon megdöbbenem, amikor meghallottam, hogy ez az aranyos barát fiatalon meghalt.

(Folytatás a 20. oldalon)

Folytatás a 19. oldalról)

Ó a Bokréta csokor korai virágszájai közül az örökéletű, hervadhatatlan szikvirág volt.

Lakásváltozás miatt a gimnázium mellé költöztünk, így sor került iskolaváltásra is, a IV. sz. Szent Imre iskolában folytattam tanulmányaimat a VI-VIII. osztályban. Új környezet, de a bokrétába kerülő virágok hasonlítottak az előző virágszálakhoz, hiszen ők is a Matyó Bokrétához tartoznak, új színeket jelentettek: ez az iskola vegyes volt és sokkal nagyobb, mint előző iskolám, ezért a virágok színesebbek lettek. Hamar megtaláltam helyemet az iskolában, ahol legjobb barátom az alacsony Erdődi Micu lett. Ő elég gyakran hiányzott a tanítási napokon, mint megtudtam, termete miatt Budapestre járt hormonális kezelésekre. Egy rövid ideig gimnáziumi évfolyamtársam is volt, de egyik tanárunk tanácsára átiratkozott az egri gimnáziumba. Felnőtt korára a cselgáncs válogatott egyik edzője lett, sajnos fiatalon meghalt.

A nagy, új iskola sok élményt nyújtott. Fiatalságomat az is feldobta, hogy vegyes iskola volt. Évfolyamtársnőim közül először *Dusza Erzsikével* ismerkedtem meg különleges módon. Az évfolyamtárs lányosztály fölöttünk, az első emeleten volt. Amikor új fiúként, az orosz tanárom, Mátrai Pali bácsi felszólított és azt mondta: „Maja zvezda Liza Dusza”, értetlenül álltam és mondtam: Minden szót ismerek, csak a duszát nem. Nagy röhögés az osztálytársak részéről, mert én nem tudtam, hogy a mondat jelentése: „Az én csillagom Dusza Erzi”, hiszen nem ismertem őt. A szünetben felmentem a párhuzamos lány osztályba és mondtam: „Dusza Erzsit keresem”. Erzsike bent volt a tanteremben, mondatomra nagyon elpirult, hogy őt egy fiú keresi az osztályban. Szép piros arcához hosszú szőke copf társult, mely csak növelte szépségét. Így kezdődött ismeretségünk. Már húsvét hétfőn meg is locsoltam Erzsikét.

Dusza Erzsike osztálytársa a csinos és okos *Sereg Zsuzsi*, aki *Erdélyi Jocó* osztálytársam és barátom szomszédja volt. (Erdélyi Jóska bácsi, a városközpontban volt a csemegebolt vezetője), gyakran néztünk közösen diafilmeket, labdázunk a kert végében lévő utcában. Sereg Zsuzsi tanárnő lett, volt iskolánk igazgatóhelyetteseként dolgozott később. Férje egyik gimnáziumi barátom, az állatorvos *Újvári Árpi* lett. Erdélyi Jocó vegyipari technikumot végzett, a kémiai közös érdeklődés is összehozott minket.

A Szent Imre Általános Iskolában végzett osztálytársaim, barátaim közül szívesen emlékszem *Bukta Matyira*, aki jól harmonizált, együtt szolgáltattuk a zenét, (én hegedűvel) az idősebb iskolatársainknak, akik Mandi néni és *Ligetvári Józsi* bácsi által szervezett tánciskolába jártak és illetmáni képzésben is részesültek az iskola végzése előtt. Bukta Matyi a Bogács út északi végén lakott egy szép hagyományos házban.

A kis *Zelei Jóska* nevű osztálytársammal is barátságban voltam, aki a Fő utcán lakott és nyulakat tenyésztett. (Édesapám is.) Már nem találom házukat, melynek istállójában voltak a nyulak.

A párhuzamos lányosztályba járt *Galler Rózsi*, *Komiljovits Ági*, és *Bíró Éva*. Galler Rózsi és Komiljovits Ági szomszédok voltak, Ági volt a gimnáziumban a Hat-

vani diákjai daljátékban szerelmem. Rózsival együtt voltunk 1956-ban a 10 éves Úttörőszövetség jubileumi nagytáborában. A cserfes *Bíró Éva* majdnem kertszomszédunk volt. pedagógus lett ő is és Galler Rózsi is. Komiljovits Ági fiatalon meghalt egy tragikus fürdőkádi baleset miatt – nagyon sajnálom.

Zelei Borika házi orvos lett, még ma is dolgozik, igaz kisebb létszámú beteganyaggal, de változatlanul nagyon lelkes. Orvos kategóriába tartozik még a gimnáziumi osztálytársak közül kiváló tanárunk lánya *Benkóczi Nóra*, valamint *Ságodi László*, akiről sose gondoltuk, hogy az orvosi pályát választja, hiszen még gimnazista korában is elbűjt a védőoltás elől s végül professzorságig vitte.

Végig padtársam volt a gimnáziumban *Zs. Molnár Árpi*, akivel mindketten *Balog Ernő bácsi* tanítványai voltunk, sőt mindketten katonatiszti pályán kötöttünk ki, azzal a különbséggel, hogy ő a műszakiaknál szolgált, én pedig orvos tisztként haladtam beosztásban és a ranglétrán egyaránt. Egy időszakban Székesfehérváron, a hadsereg parancsnokságon szolgáltunk.

Gimnáziumi osztálytársam voltak még *Kispál Mancsi*, Lukinits Feri bácsi énekkari tagjai közül – egyben remekül tangóharmonikázott, sőt a Hatvani diákjai hangjáték egyik főszerepét játszotta el. Mindig dicsekszem azzal, hogy gimnáziumi osztálytársaim között két *Demeter Mária* van, – egyik főiskolát végzett laborasszisztens, a másik, (Kis Demi), óvónő képzőt végzett psychopedagógus. Sajnos a nagy Demi, mindnyájunk megdöbbenésére 2019 márciusában meghalt. A nagy kapcsolattartó a Kis Demi, öröm a telefonhívása.

Két kövesdi gimnazista osztálytársammal nem számoltam még el, az egyik *Barczy Illi*, aki ragyogó tornász alkatral rendelkezett, artista szeretett volna lenni csodálatos hajlékonyságával, de ehhez szülei nem járultak hozzá, így a pedagógus pályát választotta, de ez érzésem szerint nem jelentett sikereket, örömeiket számára. *Orosz Zsuzsi* matematika-kémia szakos tanárnő lett, még ma is kapcsolatban vagyunk, szépsége, karcsúsága megmaradt, tanárnői pályája során több tanítványa jutott el országos versenyre.

Végezetül a csokrot szeretném összekötni egy selyem szalaggal, melynek egyik vége a nálam két évvel idősebb *Kasza Karcsit* jelenti, aki remek matematikus volt, a Mechanikai Művek vezérigazgatója lett. Első, rossz matematika feleletem után ő billentette lelkemet egyensúlyba. Hatására azt vallottam: a legjobb tantárgy a matematika, nem kell belőle készülni, úgyis ötös lehet valaki.

A szalag másik végét Lukinits Feri bácsi tanítványa, a nálam két évvel idősebb *Csörgő Erzsike* képezi, aki pedagógus lett, s aki ifjú korában a Matyó Népi Együttes szólistája volt. Soha nem felejttem el egyik fellépését, amikor azt énekelte:

*Jázminkor kihajlik az utcára,
Édesanyám visel gondot reája.
Ékes szóval csak azt kérem én tőle,
Kössön nekem szép bokrétát belőle!*

Valószínű ennek a dalnak a bokrétája ihlette írásom címét!

Dr. Szedresi István
orvosezredes

Szárnypróbálgatás

Petrán Benedek

Grófkisasszony

Én vándorlélek vagyok,
Talán valami színész vagy inkább poéta?
Gyöngyfűzére font szavak, szép dallamok
tulajdonosa.
Ki jár, kell e föld derekán,
S nem érti
Miért ily gyönyörű e lány?

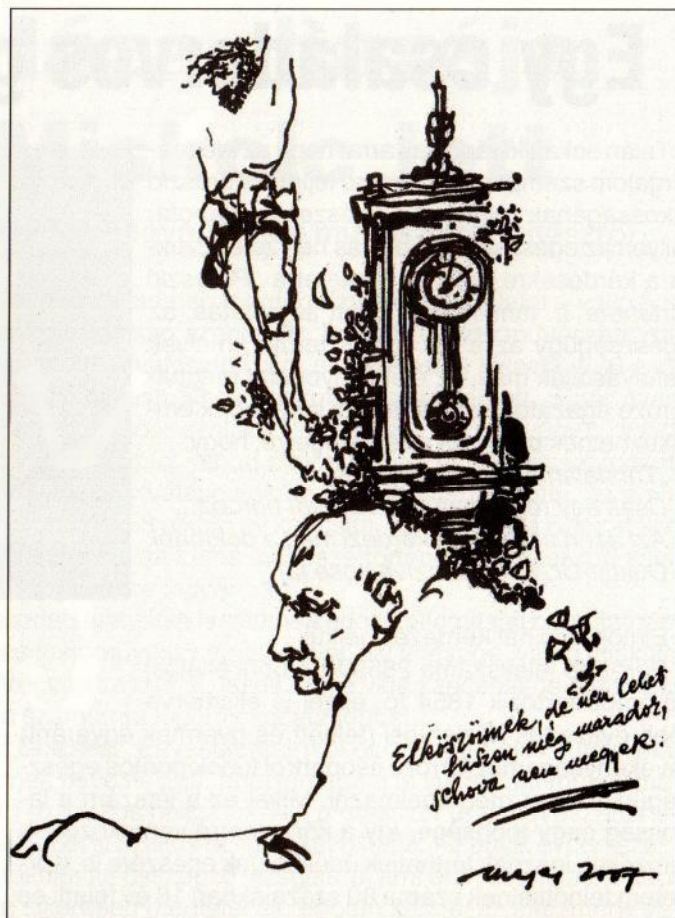
Ki a vízesés és az apró patak szülöttje,
melynek partján a fűzfa alatt dúdolgat.
S közben játszik arany fűrtjeivel, kuncogva.
Apró lába nem hagy lábnyomot
homokban vagy éppen sárban.
És imádja a nyári barackot,
melynek édes nektárja
nyakán lassan lecsorog.

Mint a fűrgő őzike játszik
könnyedén a sűrű erdőben,
S keresi a fényt, a tüzet, a kedves virágot.
Na meg a szerelmes ígéket
melyeknek illatáért kel fel minden nyáron.

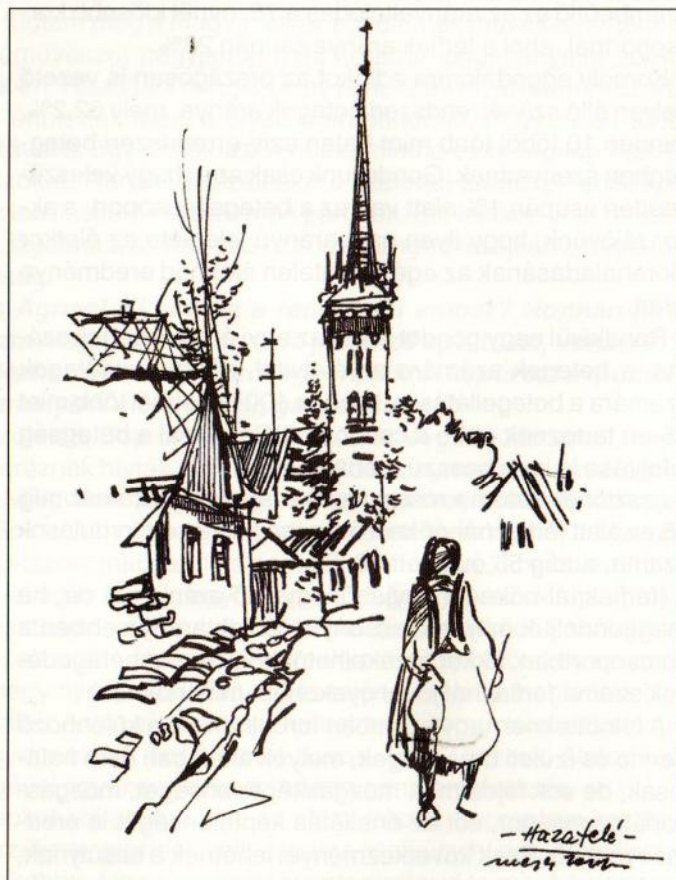
Hallottam, amint énekelt
mikor az erdőben egymagamban
eltévedtem.
S kerestem, szóltam hozzá dalosan
Gyere, babám hullj ölembe!
S édes csókot kaptam ajkamra.

A nagy fűtenger selymességében
feküdt a két test egymáson,
Mint két apró vízcsepp
a fehér rózsaszirmon.
Eggyé olvadtunk tüzesen.
szebbekké váltunk mint a hold, és a
Ragyogó csillagok,
Egymáséi lettünk végre,
Én, és a kis grófkisasszonyom.

A szerző mezőkövesdi gimnazista

Illusztráció

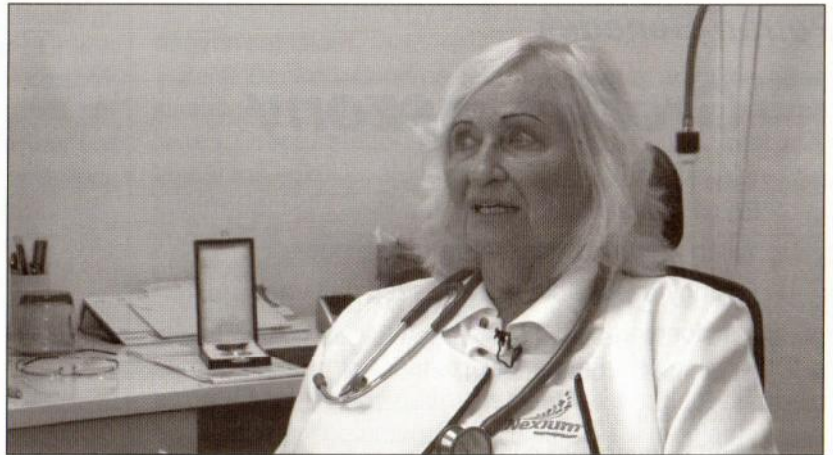
Hazafelé

Mezey István rajzai

Egy családorvos gondjai és örömei

Talán sokan kíváncsiak arra, hogy az idegenforgalom szempontjából egyre fejlődő Poroszló lakosságának milyen az egészségi állapota, milyen az egészségügyi ellátás helyzete. Ezekre a kérdésekre nem ad feleletet a „*Poroszló története*” c. tanulmány, holott az oktatás, az egészségügy az a két fontos terület, melyek befolyásolják más, az életszínvonalat meghatározó ágazatok fejlődését. Az idősebbek emlékezhetnek még arra a régi slágerre, hogy:

„*Társtalanul járogat az orvos,
Csak egy régi divatú, vén ernyőt hordoz...
Azt azért senki sem kérdezi meg a doktortól:
Doktor Úr, a maga szíve sose fáj?*”

Elmondom hát kérdezés nélkül.

Poroszló lélekszáma 2859 fő. Ebből ellátási körömbbe tartozik 1854 fő, ezzel is elismerve több évtizedes háziiorvosi (felnőtt és gyermek egyaránt) tevékenységemet. Erről a csoportról tudok pontos egészségügyi képet megfogalmazni. Mivel ez a létszám a lakosság nagy többsége, így a körzetemre vonatkozó jellemzőket, igaznak tarthatjuk üdülőfalunk egészére is. Körzetem felnőttjeinek száma 80 százalékban 18 év feletti és szűk 20 százalékban csecsemő és gyermek. Felnőtből a férfiak aránya 46%, szemben a nők 53,6%-val. Különösen szembeötlő ez az arányeltolódás a 75. évnél idősebb korcsoportnál, ahol a férfiak aránya csupán 28%.

Komoly aggodalomra ad okot az országosan is vezető helyen álló szív-érrendszeri betegek aránya, mely 62,2%, minden 10 főből több mint hatan szív-érrendszeri betegségben szenvednek. Gondoljunk csak arra, hogy veleszületetten csupán 1% alatt van ez a betegségcsoport, s akkor rájövünk, hogy ilyen nagyarányú jelenléte az életkor előrehaladásának az egészségtelen életmód eredménye lehet.

Rendkívül nagy gondot jelent az agyi érbetegségek száma, a betegek számára az életvitel, sőt a családtagok számára a betegellátás is. Minden 100 felnőtből több mint 15-en tartoznak ebbe a csoportba. Ráadásul a betegség lefolyása is igen hosszú, néha végtelen.

Ijesztőnek tartom a rosszindulatú daganatok számát: míg 55 év alatt férfiaknál-nőknél összesen 15 az előfordulások száma, addig 55 év felett 76.

(férfiaknál-nőknél nagyjából egyenlő arányban, de, ha meggondoljuk milyen alacsony a férfiak aránya ebben a korcsoportban, akkor érzékelhető, hogy a megbetegedések száma férfiaknál jóval gyakoribb, mint nőknél.)

A felnőtteknél nagy számban fordulnak elő a különböző gerinc és ízületi betegségek, melyek általában nem halálosak, de sok fájdalmat, mozgásképtelenséget, mozgáskorlátozottságot, sőt az önellátás képtelenségét is eredményezheti. Ezek következményei lehetnek a túlsúlynak, az egészségtelen életmódnak (táplálkozási kihágások, mozgáshiány...)

Nagy gondot jelent, hogy a TAJ kártyát hozzám leadók

alig ötöd része 19 év alatti, s ez a jövő szempontjából kétségbeejtő.

Izgalommal vártuk a *Poroszló történetéről* szóló könyvet. A szerkesztőség megkért, hogy röviden írjak az egészségügy történetéről kis falunkban. Meg is írtuk, és szeretjük volna, ha megjelenik a könyvben. Egyetlen sort „*érdemeltünk*”, hogy utoljára Dr. Kovács Béla és Dr. Árvai Judit látta el a körzeteket. Hallottam olyan visszajelzéseket távollétem alatt, hogy „*Minek kell már a doktornőnek továbbképzés?*” Kifogásolták, hogy nem reggel volt a rendelés. Szomorú, hogy vannak olyan emberek, akik így gondolkodnak! Egy orvosnak élete folyamán állandóan tanulni kell, a továbbképzésekre igyekeztem hétféteken menni, hogy a körzetet elláthassam. Ezek nem kevés pénzbe kerülnek. Az sem lényegtelen, hogy az orvostudományban igen sok diagnosztikai, terápiás változás történik, amit ismernie kell a háziiorvosnak, hiszen másként nem értékelhetné betegei leleteit. Lassan már két évtizede, hogy szabadságra sem tudtam elmenni, 2019-ben öt napra, 2020-ban két napra, az idén még egy napra sem, pedig az orvosnak is nagy szüksége volna a regenerálódásra. A körzeti orvost kevesen helyettesíthetik, csak belgyógyászat, háziorvostan, pulmonológia és oxyologia szakvizsgával rendelkezők, vagy olyan rezidensek, akik már letették a licence vizsgát. (Lámpással kell keresni ezeket!)

A rendeléssel kapcsolatban kérem betegeimet, hogy telefonhívásaikat szíveskedjenek arra használni, amikor súlyos beteghez kívánnak hívni, vagy szeretnének rendelésre bejelentkezni!

A bejáratú ajtó mellett kívül és belül egy-egy postaládát rendszeresítettünk, ahová a receptigényeket kérjük bedobni pontos névvel, születési dátummal, a gyógyszer pontos nevével és adagolásával, mivel a sok telefonhívás zavarja a rendelőt. Előfordul, hogy elvégeztetik a laborvizsgálatokat, de az eredményért hetekig nem jelentkeznek.

A Füzesabony Rendelőintézet, a térség háziiorvosainak bevonásával, a Széchenyi terv keretében pályázatot nyert „*Egészségfejlesztés és szemléletmód változás az egészségügyben, az alapellátásban és a szakellátásban*”

Egyedül az én körzetemben végeztem 1000 beteg bevonásával széleskörű felméréseket, más körzetekben csupán 500 betegnél történt felmérés. A projekt utolsó negyedében az a megtiszteltetés ért, hogy a kistérségi televízióban én nyilatkozhattam annak céljairól, hogy betegeink és a mi számunkra mit jelent ez a munka.

Dr. Csomós András értékelése hangzott el, amely szerint Dr. Árvai Judit főorvosnőt, a legjobban teljesítő háziorvosi szolgálat vezetőjét kérték, hogy az alapellátás orvosai részéről értékelje az elvégzett munkát. Reméljük ezzel nem ért véget ez a tudományos munka, mert tervezzük lemérni néhány év múlva ennek eredményét.

Nagy megtiszteltetésnek tartom, hogy a Plus TV New munkatársa meghívott Budapestre, hogy video-portré filmet szeretnének rólam készíteni, mivel megítélésük szerint Magyarországon nincsen másik olyan családorvos nő, aki ennyi évet egy helyen dolgozik. (52 év) Elmondta a felvételvezető, hogy a film az utókornak készül, s azt is:

„A több mint 9000 elkészült filmünk mindegyike az emberi értékeket képviseli. Célunk Magyarországon azon személyeinek bemutatni, akik napi szinten munkájuk és hivatásuk által váltják valóra az emberi értékeket.”

Dr. Árvai Judit
családorvos

Drabon József

Ne sürgessed...

Ne sürgessed a múltó időt,
minek jönnie kell, eljön egyszer,
hisz' maradék időd torya ledől,
Úr rendelését nem tudja ember,
évek áradása sodor tovább,
mert életed csak örök változás.

Nincs kivétel, mindenki halandó,
szegények, gazdagok, kicsik, nagyok,
ránk csukódik sosem nyíló ajtó,
menny vagy pokol, ezt még nem tudhatod,
sodródunk, hiszen nagy úr az idő,
évek hatalmas torya egyre nő.

Ekkor dől el, hogy kiben mi lakik,
mérlegre tesz majd a hatalmas Úr,
ki számon tart, s Veled foglalkozik,
megbüntet Ő, lesz, ki megigazul,
-emberi létünk csak egy pillanat –
súghat füledbe örök titkokat.

Háza, hazája Miskolc lett

Beszélgetés Végvári Lajos művészettörténészről

Nem tudom, hogy a címben megfogalmazott gondolatot – vallomás ként – kimondta-e így szó szerint **Dr. Végvári Lajos** művészettörténész professzor. Nem valószínű, ám élete, életére kiszabott 85 esztendőből 33 év, az utolsó 33 év miskolci hazát jelentett. S bár gyermek- és ifjúkorában minden szállal a Dunántúlhoz kötődött, úgy is mondhatnánk, a pannóniai tájtól kapott élményt, hitet és kötelességtudást, majd pedig választott hivatása sokáig Budapesthez kötötte, az említett 33 év – méghozzá 33 alkotó év kapcsán – igenis jussa Borsodnak, Miskolcnak, hogy Végvári Lajos művészettörténész professzort saját fiának tekintse, s büszke legyen rá.

Mielőtt e gazdag életpálya legkiemelkedőbb állomásait bemutatnám **Máger Ágnes** festőművész segítségével, aki felesége, végig miskolci társa is volt Végvári Lajosnak, felidézem a vele kapcsolatos sok élményem közül a számomra legemlékezetesebbet.

A Miskolci Bölcsész Egyesületnél (később Nagy Lajos Király Magánegyetemnek nevezték el), ahol jómagam is tanítottam műfajismeretet az újságíró szakos hallgatóknak, professzor úr a művészettörténet, művészetismeret szakos hallgatókat oktatta. Az egyik évben ezeknek a hallgatóknak az összegző vizsgájára, ami után certifikációt kaptak a vizsgán sikeresen megfelelték, engem kért fel az intézmény vezetője, *dr. Gyárfás Ágnes* vizsgabizottsági elnöknek. Mintegy öt órát töltöttem együtt Végvári Lajossal, s ez alatt az öt óra alatt én többet tanultam és tudtam meg a magyar és az egyetemes művészettörténetből, a képzőművészet nagyjairól, mint korábbi tanulmányaim során összességében. Ráadásul mindezek az ismeretek olyan élményszerű előadásban érintettek meg, s olyan maradandóan, hogy most, több évtized multával is úgy emlékszem rájuk, mintha csak tegnap hallottam volna azokat. Rendkívül széleskörű szakmai tudással rendelkezett, amihez lebilincselő előadásmód párosult. Élő lexikon volt, ráadásul érdekes, izgalmas, akinek szó szerint csüngött az ajkán a mindenkori hallgatóság.

– **Kedves Ágnes! Ki volt ez a rendkívüli ember? Honnan jött, honnan hozta magával ezt a csak rá jellemző szipruszt, vonzerőt? Úgy is kérdezhetném, milyen közegben, kiktől kapta ezt a muníciót, jussot, amelyből élete végéig gazdálkodott?**

– Zsirán született, Sopron megyében. Apját Végvári Jánosnak, anyját Maurer Teréznek hívták. Apai ágon a Gosztonyi nemesi, anyai ágon pedig egy felvilágosult, polgári hagyományokat őrző család leszármazottja volt. Gosztonyi nagyapjával latinul kellett társalognia, a Maurer nagyapjával viszont magyarul és németül. Apai ágon „labancverő” birtokosok, anyai ágon festők, egyházi méltóságok, jogászok, újságírók, vármegyei tisztségviselők voltak ősei. E kettősség érződött szülei házasságán is, ez szötte át egész gyermekkorát. Apja erőteljes személyiség volt, négy nyelven beszélt, elképzelései, ítéletei megfellebbezhetetlenek voltak. Anyja ellenben egy természetre törekeny, művelt asszony, aki három gyermeknek adott életet (Lajos, Éva, Vilmos). Álmodozó személyiségével egyensúlyozta az apa szigorú természetét.

A család sokat költözött. Lajos az elemi iskolát Sopronban kezdte. Törekeny, érzékeny gyermek volt, a mama csak úgy hívta: „*Mein lieber Bube*.” Leginkább a Maurer nagyapja bátorította: „*Ha megkérdeznék, mi akarsz lenni, mondd azt: pap, csibész, katona. A papi hivatásnak anyád örül, ha katona leszel apád, én pedig azt szeretném, hogy huncut, csibész légy!*”

(Folytatás a 24. oldalon)

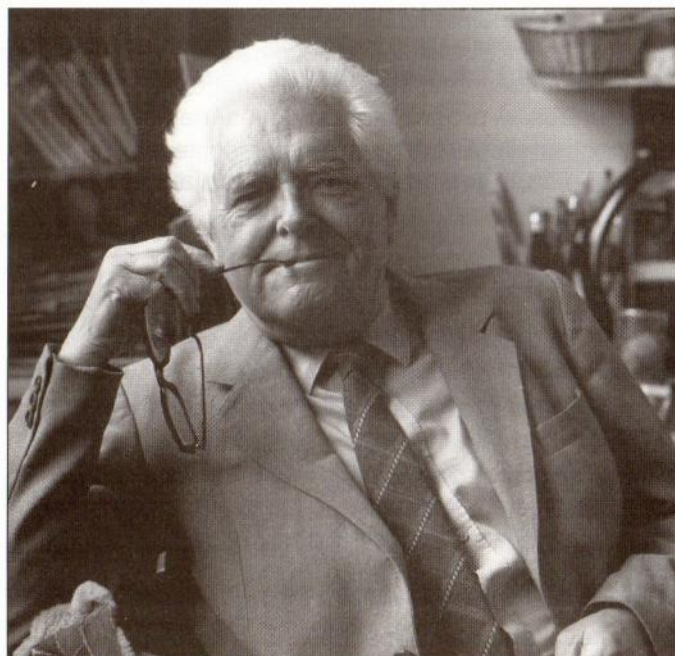
(Folytatás a 24. oldalról)

Sopron gyermekkorára mesevárosa volt. A Lakner-házban laktak, ahonnan széles panoráma nyílt Sopronra. Nagyszülei a Storno-kert végi Uszoda utcában laktak, így sokat játszottak a Stornó műteremben, gyakran belebújtak az ott található páncélokba. Elemi iskoláit viszont már Sümegyen fejezte be, ahol apja a Hangya szövetkezet boltját vezette. A városka mediterrán hangulata, az azt körülölelő hegyek, a Tátika, Rezi, Csorbánc elbűvölő formái, a távoli Szent György hegy és Badacsony között felbukkanó Balaton, a sümegi várrom természeti környezete intenzívebb élményt nyújtott számára, mint Sopron. Erős természetszeretetét Sümegnek köszönhette és persze szüleinek, akikkel sokat kirándultak.

1929-ben beiratkozott a sümegi Kisfaludy reál gimnáziumba. A tanári kar liberális szellemű volt, sok lehetőséget adott növendékei kibontakozására. Tökéletesen megtanult latinul és franciául, belé oltották a történelem és irodalom szeretetét. Rendszeresen ministrált a Maulbertsch által kifestett plébánia templomban, melyet azokban az években restauráltak a híres Pellicioni professzor vezetésével. A templom kántora által ismerkedett meg Bach és Palestrina műveivel. A papa által barkácsolt detektoros rádión már hallgathatott klasszikusokat. Különösen Beethoven muzsikáját szerette. Gimnazistaként levelezett Fischer Sándor budapesti antikváriussal, tőle rendelt könyveket, pl.: Thomas Mann Varázshegy, Goethe Faust, Baudelaire stb. 1937-ben érettségizett, előbb egy ügyvédi irodában, majd a *Sümeg és Szentgrót* c. hetilapnál újságíróként dolgozott.

– A családban, a gimnáziumban, Sopronban és Sümegyen megszerzett szellemi muníció birtokában – gondolom – többre vágyott, minthogy egy kisvárosi hetilap újdonsza legyen.

– Valóban. Érettségi bizonyítványa alapján, vizsga nélkül felvették a Pázmány Péter Tudományegyetemre, francia-magyar szakra, de aztán apja kívánságára átiratkozott, irodalomelméletet tanult, diplomát is az utóbbiakból szerzett. Egyetemi diákként a híres Hársfa utcai kollégiumban lakott művésznövendékekkel együtt. *Somogyi József* szobrász, *Bod László* festő-, *Seres János* festő-, *Cziráki Lajos* festő-, *Veress Pál* festőnövendékekkel életre szóló barátságot kötött. A református kollégiumban eltöltött évek alatt erősödött magyarságtudata. A jövő művészeivel kötött barátságok alakították kritikai érzékét, megtanulta avatottként szemlélni a művészetet. Kedves, nagyra becsült professzorai, mint Hekler professzor, klasszikus görög művészetről szóló előadásai, vagy *Kerényi Károly* mitológia előadásairól idős korában is „regényeket” mesélt. Egyetemi padtársai, akik később szakmájukban híresek lettek, mint például *Karinthy Ferenc* író, *Somlyó György* költő, *Radocsai Dénes* művészettörténész, valamennyien *Szerb Antal* „holdudvarához” tartoztak. Általuk ismerkedhetett meg ő is a nagy íróval, aki szelídsége miatt az Aljosa nevet ruházta rá. Szerb Antal hívására került még egyetemistaként a Fővárosi Népművelési Intézetbe, tiszteletdíjas előadónak. Ott irodalomtörténeti ismeretéseket írt Balassiról, Pázmány Péterről, Csokonáról. Egy alkalommal Kemény Zsigmondot bemutató cikkben, az általa oly vonzó író, egy másik, általa mindig csodált íróval, Tolsztojjal hasonlította össze történelemfelfo-

Végvári professzor úr

gásuk rokonsága alapján. A cikk Rózsavölgyihez került, aki rábeszélte, hogy Tolsztojjal foglalkozzon. *Faludy János* irodalomtörténész e munkát figyelemmel kísérte. Szerb Antal, akinek unokatestvére volt Faludi, gyakran belátogatott a „népműveléshez”. Szerb Antal megjelenése mindig humoros helyzetet teremtett. Végvári így írt erről. „Ha belépett irodánkba, Faludi vigyázz!-t vezényelt. „Jelentést kérek”, - mondta Szerb Antal, majd hozzám fordult: „Lajoska, kísérelj el az Egyetemi Könyvtárba. Menet közben elbeszélgettünk készülő Tolsztoj könyvemről.” Itt alakult Puskás Lajos irodalomtörténéssel való barátsága is, akit náciellenessége miatt elhurcoltak. Ekkor került kapcsolatba a későbbi Új Holdasokkal: *Mándy Ivánnal*, *Nemes Nagy Ágnessel*, *Pilinszkyvel*, ugyanis előadássorozatot kezdett a világirodalom nagy drámái címmel. Előadói készsége magával ragadó volt, már akkor 800-1000 embert vonzott. Közben a Tolsztoj tanulmánykötettel elkészült, melyet Rózsavölgyinek adott át személyesen. A könyv azonban szomorú véget ért, mert a nyomdát ért bombatámadásnál elpusztult.

– Ezek szerint már a második világháborúnál, illetve annak kezdődő végkifejleténél járunk.

– Igen. Végvári Lajos 1943 őszén vonult be katonának a légvédelemhez. Bélvátán a tüzérezred parancsnoka lett. Jellemző kedélyére és a háborúhoz való hozzáállásához, hogy hóvár építésére és hócsatára adott parancsot. Ezrede át akart állni az amerikaiakhoz, de ezt a német elhárítás megneszelte és Csehországba, Brünnbe, majd Prosztejovba irányították őket. Ott csehekkel együtt dolgoztatták, így hamarosan kapcsolatba került a cseh nemzeti gárdistákkal, akikhez aztán átállt. A háború végén, 1945 tavaszán viszont a szovjetek elfogták, és Szibériába hurcolták. A láger, ahová ő került, 12 ezer főnyi foglyot őrzött. Ott volt például a jénai egyetem szinte teljes orvosi kara, akik kórházat szerveztek. Mivel jól beszélt németül, műtételnél tolmácsolt, kölcsönözte a Szibériába „vonatozás” közben talált német nyelvű irodalmi könyveket, melyek között volt, pl.: Goethe Faustja, Schiller, Dante Divina

commediája. A kemeroói tábor egyébként nemzetközi volt. A németek mellett olaszok, franciák, lengyelek is voltak ott. Életigenlő természete, „*homo ludens*” mentalitása a fogságban is megsegítette. A nehéz fizikai munka a kemeroói koksz- és kémiai kombinátba, a bajtársak elvesztése nem szegte kedvét. A lágerben is kultúrával foglalkozott. A hétvégéken kötelező „*davaj kultúr*” programokon előadták Goethe Faustjának rövidített változatát, majd Schiller Don Carlosát. Közreműködött a Berlioi Rádió Tánczenekara, hisz ők is ott raboskodtak. Egy alkalommal elkobozták Dante kötetét, mondván, hogy Dante „fasiszt”. Ő nem nyugodott bele, kihallgatást kért. A novoszibirszki egyetemről jött egy „dunnyuska”, akiről kiderült, hogy francia szakos és megkérdezte „*Parlez vous francais?*” – „*Oui.*” – Így elpanaszolta neki, mi történt. „*Dante nye fasiszt durák*” – korholta az ügyeletes tisztet, a dunnyuska majd ezt a könyvbe is beírta és lepecsételte. Francia tudásának köszönhetően ezután bejárhatott a novoszibirszki könyvtárba. Újságszélékre készített magyar-országi szótárt, tűrhetően ezt a nyelvet is megtanulta. Sajnos a Dantét ellopák és cigarettát sodortak bele, de Schiller és Goethe könyveket hazahozott a fogságból.

– **Fizikálisan hogyan bírta a láger?**

– Még a fogságban sem ette meg a fagyús birkahúst és a naprafogóhéj-pogácsát! Szívesebben evett kölest, vadhagymát, ivott fenyőteát. Így, ha csontra fogyva is, de aránylag egészségesen térhetett haza 1947 őszén.

– **Idehaza mi várt rá?**

– Rövid időn belül házasság. 1948-ban házasságot kötött volt egyetemi társával, *Henszelmann Lillával*, a híres röntgenológus lányával. Visszakerült a Fővárosi Népműveléshez, majd *Pogány Ö. Gábor* hívására a Fővárosi Képtárhoz került alkalmazásba. Ebben az évben védte meg doktori címét: *Sümegei műemlékeik* disszertációjával. Három évig volt a Magyar Nemzet műkritikusa. *Magyar otthonok* címmel nagyszabású kiállítást rendezett, melyben a festmények korabeli enteriőrjükből szerepeltek a késő barokktól a csőbútorig bezárólag. A kiállításnak sikere volt, de a korabeli politika nem nézte jó szemmel. Pár hónap után lebontották. Mindez nem szegte kedvét. *Mihályi Pálnak, Domanovszky Endrének, Hincz Gyulának, Egry Józsefnek, Nagy Istvánnak*, vagyis a kortárs művészeknek szervezett kiállításokat. 1950-ben *Godá Gábor* író, kinevezi a Fővárosi Képtár igazgatójává. (Godának ez volt az utolsó tevékenysége, mert a városházán is győzött a kommunista rendszer, s Godát eltávolították.) A helyzetét nehezítette, hogy a képtárba helyezték *Szántó Juditot*, József Attila egykori élettársát, továbbá *Oelmacher Anna* festőművészt, a szocialista művészcsoporthoz. Az új jövevények azután nem titkolták, hogy pártszempontból rossz véleményük van igazgatójukról.

1950-től az Eötvös Lóránt Egyetemen és a Képzőművészeti Főiskolán ad ott elő. Már abban az évben megjelent *Munkácsy: Emlékeim* c. munkája, 1952-ben pedig a szolnoki művésztelepről írt, majd megjelentette Munkácsy válogatott leveleit.

– **Ez az az időszak, amikor hazánkban is megkezdte „diadalútját” a szocreál, Végvári Lajos mindezt hogyan viselte el?**

– Nehezen, egyre nehezebben. Mindig fájdalommal be-

szélt erről. Emlegette, hogy lebontatták a Fővárosi Képtárban rendezett jugoszláv kiállítást, főleg Mesztrovicsot kifogásolták. Aztán beköltöztek a képtárba az ÁVH képviselői. Ez volt az első szovjet beavatkozás a művészet világába. Hamarosan brosúrákat kaptak a művészek egy tervezett kiállításához, témajegyzékkel együtt, például: „*a nép képviselői lefoglalják a gyárakat, hős határőreink disszidáló kapitalistákat fognak el a határon*”. A zsűribe meghívták a munkásosztály képviselőit is, pl. Szőcei elvtárs sztahanovista esztergályost. A kiállításról *Mihályi Ernő* felkérésére cikksorozatot írt. 1953-54 között a Szépművészeti Múzeum igazgató-helyettese lett, s mint ilyen, aktív szerepet játszott a Nemzeti Galéria megnyitásának szervezésében. Egry József halála után emlékkiállítást rendezett, melyet bezártattak, mondván, rontja az V. kerületi dolgozók ízlését. A politikai élet egyre rosszabbra fordult. Konceptiók percek követték egymást (MAORT ügy, Mindszenty, Rajk, Révay Kálmán). Végvári Lajos is többször kihallgatták, hisz öccse, Vilmos, Rajk egyik bizalmi emberének, Orbánnak lányát vette feleségül. Abszurdum, a Sztálin szobor-pályázatot a párt vezetői: Rákosi, Gerő, Révai József és Farkas Mihály zsűrizték! – Végvári Lajos egyre több konfliktusba került kollégáival, Pogány Ö. Gáborral, Aradi Nórával. „P. Ö. G. hálátlannak tartotta, hisz sokat segített pályakezdésénél.

– **Ebben a légkörben úgy gondolom, menedék volt számára Lyka Károly hívó szava.**

– Mivel a múzeumi életben lassan ellehetetlenedett a tudományos munka, Lyka Károly meghívását elfogadta és a Képzőművészeti Főiskola tanszékvezetője lett. Ennek előtte a Szépművészeti Múzeum pártszervezetének taggyűlésén kizárták a pártból.

A főiskolán, *Rabinovszky Máriusszal* és *Lykával* tökéletes volt együttműködésük. Ezekben az években barátkozott össze *Bernáth Auréllal, Pátzay Pállal, Ferenczy Bénével, Borsos Miklóssal* is. Különösen Szőnyi István barátsága, aki akkor már a főiskolán tanított, sokat jelentett számára. Szőnyi csendes, zárkózott személyisége, ember- és tájképei közel álltak habitusához. Gyakori vendége lett a zebegényi Szőnyi háznak, ahol mindig szívesen fogadott barátként látták. A mester életművét bemutató kiállítást 60. születésnapja tiszteletére az Erst Múzeumban Végvári rendezte meg.

A főiskola munkalehetőséget adott arra is, hogy dolgozzon a Munkácsy nagy monográfián. 1956 tavaszán elkészült egy része, melyet kandidátusi disszertációként nyújtott be. 1956 nagyszabású eseménye volt, a Medgyesy életművet bemutató kiállítás a Múcsarnokban, Végvári így ír Medgyesyéről: „*Mindig nagy élmény volt ezzel a közvetlen, szókimondó emberrel találkozni. Sosem pózolt, olyan egyszerű volt, mint egy debreceni paraszt. Szerette a pikáns történeteket, de szívesen beszélt egykori barátairól: Adyról, Rippl-Rónairól. Medgyesy nél többször találkozott László Gyula professzorral, aki a művészetet cserélte fel a régészet kedvéért.*”

– **S eljött 1956 ősze.**

– Az új tanév, 1956 ősze, sok meglepetést hozott. Rákosit leváltották, megalakult a Petőfi kör, a növendékek készültek az október 23-ai demonstrációra. Végvári diákjaival részt vett az eseményekben, de a szovjetek bejöve-

(Folytatás a 26. oldalon)

(Folytatás a 26. oldalról)

tele után óvta növendékeit. Jelen voltak *Mikus Sándor* Sztálin szobrának ledöntésénél. Egy nap hiába kereste hűgát, csak egy levelet talált. Éva, aki Zeneakadémiára járt, disszidált Bécsbe, majd Amerikába ment. A nehéz hónapokban egyetlen vigasztalása az írás maradt. *Monetről* írt monográfiát. Később, 1958-ban, az Akadémia kiadásában megjelent Munkácsy nagymonográfiája magyarul, németül, később franciául, majd oroszul. 1959-ben *Delacroixról* írt könyvet. Akkortájt minden idejét írással töltötte.

1960-ban új házasságot kötött *Gergyessy Mária* doktor-nővel. E házasságból két gyermek született: György és Ágnes. Ez a házasság 10 évig tartott. A gyermekek neveléséből sokat vállalt, óvoda, iskola, feleségén elhatalmasodott egy vénásartériás betegség, ezért sokat volt távol kórházakban, üdülőhelyeken. Ezért is sok előadást és cikket vállalt, hogy a szükséges anyagiakat megszerezze. Éjjel írt, nappal előadott. *Giottoról* jelent meg monográfiája majd *Hals, Rembrandt, Vermer* következtek. Szinte hihetetlen, hogy ezek mellett fotóelmélettel is foglalkozott, ő maga is kitűnően fotózott és laborált. Megalkította a NADAR fotótársaságot. *Gink Károly, Kornis Péter, Gerendás Mihály* biokémikus, aki vegyületek kristályainak növekedését fotózta, hogy csak pár nevet említsek a tagok közül. 1967-ben az ESFIAP nemzetközi elismerést kapta fotózással kapcsolatos munkásságáért. Szakmai körökben csak „*fotópápanak*” nevezték. Foglalkoztatta a fotózás értékeit új dimenziókba áttemelő diaporáma műfaja. Itthon és külföldön, minden diaporáma fesztiválon jelen volt, előadott vagy zsűritag volt. 1962 és 67 között sokat utazott. Hajózott a Földközi tengeren, járt Ausztriában, Franciaországban, Itáliában, ahol ösztöndíjas volt. Szerette Olaszországot. Rómát egyenesen imádkta. Azt mondta, ha nem élhet Rómában az ember, teljesen mindegy, hogy hol él! Itáliai tartózkodásai idején *Amerigo Tot*-tal barangolt, aki a kínálásra szánt italt, mindig Róma valamelyik nevezetes szökőkútjában hűtötte le.

Nyaranta művésztelepet szervezett Egerben, Sárospatakon, Sümegen, ifjúkorának városában. A kiváló tehetségű, nagy karriert befutó növendékek, mint *Gyémánt László, Kutas László* nyaranta vele tartottak.

1965-ben meghalt Szőnyi István özvegye. Az állam megvette a Szőnyi házat és a hozzá tartozó több hektár területet. Létrejött a Szőnyi Múzeum. Aczél György, akkori kultúrpolitikus szabadtéri színpadot tervezett, de Végvárinak jobb ötlete volt.

Képzőművészeti Szabadiskolát létrehozni! A legkiválóbb művészeket hívta tanárnak: Hincz Gyulát, Somogyi Józsefet, Gorka Gézá, Gyémánt Lászlót. A Pest megyei tanácstól kétezer forintot kaptak a kezdéshez, ami az újsághirdetésekre volt elég. Hatvanan jelentkeztek, az iskolának sikere volt a művészjelölt növendékek körében. Így sikerült Szőnyihez méltó élettel megtölteni a hatalmas kertet.

– **Ágnes, Ön mikor és hogyan ismerte meg a professzor urat?**

– Én 1967-ben nyertem felvételt a Képzőművészeti Főiskolára festő szakra. Személyes ismeretségünk ekkor kezdődött, bár én már előtte is ismertem. Kirakatredező növendékként bejáratos voltam a főiskolára, ahol minden

szombaton zeneórákat tartott. Műgyetemisták, bölcsészek, sokan más egyeteméről, mind ott tolongtunk a nagy előadásban, hogy hallhassuk. Az összegyűlt „sereget” aztán bölcsen terelgette a zeneirodalom útvesztőiben. Beszélt az adott történelmi háttérrel, a zeneszerzőről és a műről, csak ezután hallgattuk a zenét. A villanyt lekapcsolta, hogy nagyobb legyen a beleérző képességünk. Ezekről a zeneórákról kábultan távoztam. Általa tanultam meg a komolyzenét szeretni és igényelni. Művészettörténet előadásain mindig ugyanazon a helyen ültem. Egyszer távolmaradtam az órától és ezt észrevette. Elmondása szerint ez hívta fel a figyelmét, hogy utánam érdeklődjön. A tanulmányi osztályon, ahol egyébként is kéthetente jelentkezni kellett politikai priuszom miatt, átnézhettem adataimat, önéletrajzomat. Egy alkalommal behívtak tanszéki szobájába és elbeszélgettünk. Leginkább az utolsó zeneóra anyagáról Honeggerről, mert a számomra addig ismeretlen zeneszerzőről, szokatlan hangzsról kérdeztem. Beszélgetéseink rendszeressé váltak, művészeti témakörön kívül személyes dolgokról is beszélgettünk. Vonzó, szép férfi volt. Ötven évesen teljesen ősz, tele energiával, lobogással. Mindig sietett, nyitott kabátban járt, sokat dohányzott. Utóbbiról házasságkötésünkkor leszokott. Barátság, szép emberi kapcsolat alakult ki közöttünk. Mindent jelentett. Ő lett apám, (hisz az igazit gyermekként elvesztettem) a férfi, akire felnézhettem, a tudós, akit tisztelhettem, akitől tanulhattam. Udvarias és tapintatos volt, nem sürgette az időt, 1971-ben a diplomám évében, az akkori rektortól, Domanovszky Endrétől kérte meg a kezemet, s csak utána édesanyámtól. Kortársai és barátai közül sokan nem helyeselték kapcsolatunkat a nagy korkülönbség miatt.

– **Kapcsolatuk elmélyülésével új helyzet állt be mindkettőjük életében. Illetve attól a pillanattól elkezdődött egy új élet, méghozzá egy teljesen új helyen, Miskolcon.**

– Incipit vita nuova... valóban új élet kezdődött számunkra, 1971 őszén, mikor Miskolcra költöztünk. Minden vagyunkunk 4 bőrönd tartalma volt. Előző házasságából pár könyvet, személyes apróságokat, ruháit tudta elhozni, nekem még nem volt két bőröndnyi holminál több. Tartalmát tekintve ecsetek és festékek kivételével ugyanaz, mint az övé. *Pető János* képzőművész közvetítésével jöttünk Miskolcra. A Herman Ottó Múzeum művészettörténészt keresett, lakást is ígértek. Miskolcra nem sok élményem volt. Párszor kirándultam Bánkúton, s csak a „világvégi” Marx-téri átszállóhely rossz emléke maradt bennem. A miskolci állomás még ezen is túltett. Nekem, aki Szombathelyen születtem, az állomás környéki sivárság mélyen szívembe markolt. A budapesti nyüzsgés után emlékszem mennyire kétségbe voltam esve jövőnkkel illetően. Lakás nem várt, mert az előző művészettörténész eladta, így *Pető Jánosék* fogadtak be. Három hónapig lakunk náluk, csak hálával tudok önzetlen segítségükre gondolni! Ezt a szállásunkat több albérlet követte, néha a kollégiumi szintet sem ütötte meg. Sokszor nehézségekbe ütközött még ruháink tisztán tartása is. Mennyi elszántság és bizalom kellett részéről, hogy budapesti barátait, minden komfortot odahagyva, velem kezdjen új életet! Természetesen sok pártfogónk akadt, köztük *Csabai Kálmán* festőművész, akinek szívügye volt, hogy minél előbb rendezett körülmények közé kerüljünk. 1972. február 26-án kötöttünk házasságot a diósgyőri házasságkötő teremben.

Családi idill. A professzor úr feleségével és lányával

Közben *Bárczi Béla*, akkori tanácselnök segített, hogy a Diósgyőrben épülő tízemeletes házak egyikében szövetkezeti lakáshoz jussunk. A lakást, baráti kölcsönökből fizettük ki. Nagy volt a boldogság! Első bútorainkat magam fabrikáltam hűtőláda és tv dobozokból, melyeket textillel vontam be. Kaptunk néhány leselejtezett iskolapadot és máris kész volt az összkomfort! Férjem elkezdte a múzeumi munkát.

A múzeum pincéjében lévő, nagyjából használhatatlan képeket nézte át és leltározta az értékesebbeket. Egy ilyen alkalommal talált rá egy Szinyei festményre, melynek mindkét oldalára festve volt. Ezt hazahozta, hogy restauráljam meg. Vászonnaspartuba tettem, ez ma a múzeum egyik legszebb festménye. A szirmabesenyői kastély parkját ábrázolja. Hogy fejlessze a városi képtárat, sok művet szerzett a minisztérium gyűjteményéből, pl.: *Csontvári: Öreg halász*. Megismerkedett az egyik legsokoldalúbb magyar műgyűjtővel, aki a városban élt, *dr. Petró Sándorral*. Katalogizálta gyűjteményét, majd Petró halála után műtárgyait besorolta a Hermann Ottó Múzeum Képtárába. A szépen felújított épületben sikerült egy átfogó, sokoldalú kiállítást létrehozni, mely 250 év magyar művészetét mutatta be. Az 1945 után készült műveket helyhiány miatt a sárospataki képtárba telepítette.

Másik munkahelye a Miskolci Galéria volt, ahová kiállításokat szervezett. *Rippl-Rónai, Gadányi Jenő, Kernstock Károly, Herman Lipót* műveit bemutató tárlatokat.

Gondja volt az élő művészekre is. Részt vett a miskolci Fotógaléria alapításában, ahová számtalan kitűnő fotográfust hozott, *Dozvald Jánost, Eiffert Jánost, Féner Tamást, Jung Zsenit*, az osztrák *Georg Gaudernakot*. Közülük sokan diaporámával is foglalkoztak.

Több szemeszterre terjedő előadásorozatot tartott a debreceni egyetemen *dr. Újváry Zoltán* néprajzprofesszor

meghívására. Majd a Miskolci Egyetemen művelődéstörténeti és bibliai-történeti előadásokat tartott. Megszervezte a Múbarátok Körét. Velük sokat kirándultunk, egy-egy város, pl. Sopron, Győr, Debrecen műemlékeit mutatta meg. Jó viszonyban volt *Szabadfalvy József* professzorral, aki mint a Herman Ottó Múzeum igazgatója, a leromlott intézményből az egyik legjobb magyar múzeummá fejlesztette a miskolci intézményt. Az elmúlt évtizedben részt vett a Gyárfás Ágnes által alapított Bölcsész Egyesület munkájában és megszervezte a művészettörténeti tanszéket.

Nagy öröm volt számára, hogy visszaköltözött Amerikából *Szalay Lajos*, aki mestere volt a magyar nyelvnek. Híresek voltak a Szalay-Végyvári agytornák, mikor egy dolog ellenkezőjét is bebizonyították.

– **S e miskolci évtizedek legfelejtethetlenebb szakaszát „boldog aranykornak” nevezték. Miért?**

– 1974-ben megszületett Zsófi lányunk, aki szintén szakmabéli lett, díszlet-jelmeztervező. Tényleg ez volt a boldog aranykor! Férjem nagyszerű, csodás apa volt. Sokat foglalkozott, játszott Zsófikával, babakocsiban kitolta az erdőig is, amíg én festettem. Sokat kirándultunk, gyalogoltunk a Bükkben. Közben járt Budapestre, mert „vitte” a tanszéket 1983-as nyugdíjazásáig, melyet maga kért, a főiskolán megváltozott körülmények miatt.

Korán kelő volt. Reggel 8-kor már verte az írógépet és tizenegyig, délig dolgozott. Beosztotta idejét, rengeteget olvasott. 1979-ben a Derkovits utcai műteremlakások egyikébe költöztünk, melynek kis kertje baráti találkozó, süttögetések színhelye lett. Édesanyja, Riza nagyi, házasságuk kezdetétől velünk volt és sokat segített. Miskolcon nem alakult ki művész-baráti körünk, csak közvetlen szomszédjainkkal, Seresékkal és Csabaiékkal jártunk össze. Miskolci barátai az orvostársadalom krémje volt: *Török Pál, Marton György, Aszódi Imre, Szombathy Zsigmond és felesége*. Velük Lajos- és Ágnes-napokon sok kellemes együttlétünk volt. Ilyenkor szerette a hagyományosabb ételeket, pl.: a marhasültet. Ismerte és gusztussal válogatta az ételekhez illő borokat. Miskolci élete alatt 12 könyvet írt és számtalan tanulmányt. Ezek közül jelentősebbek: *Tudod-e mi a művészet?* (Ez közös munka volt, én illusztráltam.), *A szép fénykép, Szinnyi Merse Párról írt tanulmánykötetet, Az európai művészet története, Seres János festőművész, Holló László festőművész, Szalay Lajos grafikus, Szőnyi István – Bernáth Aurél művészete*, – tanulmánykötet, *Szurokfenyő* – , naplőregény.

Élete utolsó éveiben a szépírás felé fordult. Több ön-életrajzi könyve jelent meg: *Életem a vár alatt, Önarcképtollal, Tempesta*. 84 évesen távozott közülünk. Tisztes, csodálatosan gazdag életművet hagyva maga után. 33 évet éltünk együtt harmonikus házasságban. 2000-ben munkássága elismeréséül *Miskolc város díszpolgára* lett.

Ez élete rövid summázata – a társ szemszögéből Ó még rövidebben így fogalmazta meg:

„Így éltem e kis hazában és remélem, megfeleltem valamennyire Maurer nagyapámnak. Itt próbáltam lenni a MŰVÉSZET PAPJA, az ÉRTÉKEKET VÉDŐ KATONA és CSIBÉSZ, aki túl tudta élni a század emberpróbáló szörnyűségeit” – írta utolsó könyvében, a *Tempesta*ban.

Daruszögi H. Imre

A Bottlik mauzóleum Darócon

– avagy egy darabka történelem –

3.

Dr. Bottlik József (1873-1933)

Ő a család negyedik gyermeke, egyben a család legszínesebb, legsokoldalúbb tagja.

Bármily furcsa, de az életét nem tudjuk jobban, színesebben és élethűbben bemutatni, mint az 1933.január 26-án, a REGGELI HÍRLAPBAN megjelent nekrológ megtette azt, ezért álljon itt a korabeli nekrológ változtatás nélkül.

„PÉNTEKEN DÉLELŐTT FÉL 11 ÓRAKOR, A VÁRMEGYEHÁZA NAGYTERMÉBŐL TEMETIK A KÖZÉLET NAGY HALOTTJÁT.

Az országos és közelebről a vármegyei közéletnek nagy halottja van: Bottlik József dr.ny. főispán országgyűlési képviselő szerdán hajnali 3:00 órakor elhunyt. Vele különösen a vármegye életének olyan jellegzetes alakja dőlt ki az élők sorából, aki ezer szálú tevékenységének, kiemelkedően súlyos egyéniségének bélyegét három évtizeden keresztül rányomta Borsod vármegye csaknem minden eseményére.

A vármegyei élet vezérei közé tartozott, szellemi és szónoki képességeit tekintve, egyértelmű tagja volt a törvény hatóságnak Tarnay Gyulával. Ők ketten sokszor és szívesen mérték össze éles szellemüket, friss és tüzes temperamentumukat. Tarnay Gyula után most Bottlik József is megtért az örökkévalóságba, ahol megszűnnek a kérdések, a disputák, a problémák, amelyeknek kibogozásához és megoldásához igazán nagyvonalú tehetséggel, erős, bízó magyar hittel és akarattal annyiszor fogott hozzá.

BEKÖVETKEZIK A HALÁL

Bottlik József már hosszabb idő óta betegeskedett. A múlt évben hónapokig feküdt, majd ismét felépült. Megjelent a parlamentben és a vármegyei közgyűlésen, ahol felgyógyulása alkalmából melegen üdvözölték. Néhány nappal ezelőtt még kint járt és tevékenykedett, majd állapota hirtelen ismét súlyosbodott és szerdán hajnali 3 órakor megváltotta szenvedéseitől a halál. Lelkét felesége ölelő karjai között lehelte ki.

ÉLETRAJZA

Bottlik József 1873-ban született Budapesten. Középiskolái elvégzése után a budapesti Tudományegyetemre iratkozott be, ahol jogi és államtudományi doktorátust szerzett. Vezére volt az egyetemi ifjúságnak, elnöke az Egyetemi Körnek és az Országos Diákszövetségnek. 1897-

ben Borsod vármegye szolgálatába lépett, és még ugyanabban az évben aljegyzővé választották. 1901-ben a mezőcsáti járás főszolgabírája lett. 1914-ben megválasztották Borsod vármegye főjegyzőjévé. Az alispán helyettesi tisztséget mindössze három évig viselte, mert a király 1917-ben Borsod vármegye főispánjává nevezte ki. A főispáni tisztséget a forradalom kitöréséig megtartotta, és kitűnő szolgálataiért a király a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. A bolsevizmus ideje alatt ellenforradalmi magatartást tanúsított, emiatt a kommunisták Kassára hurcolták, ahol az ottani fogházban több hétig fogva tartották. A kommunizmus bukása után Borsod vármegye kormánybiztos – főispánja lett. Méltóságáról 1920-ban mondott le, amikor a mezőcsáti kerület kisgazdapárti programmal, képviselőjévé választotta. Az első nemzetgyűlésnek elejétől fogva alelnöke, s több bizottságának tagja volt. A második nemzetgyűlésben, valamint 1926-ban, a képviselőházban a mezőkeresztesi kerület küldötte be egységpárti programmal. Az új országgyűlésbe ugyancsak a mezőkeresztesi kerület küldötte be újból egyhangú mandátummal. A képviselőházban elnöke volt a közigazgatási bizottságnak, tagja a földművelésügyi bizottságnak. A parlamentben főképp közigazgatási és mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozott, több ízben sürgette a közmunka váltság kérdésének rendezését. Amikor megalakult a Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara, Bottlik Józsefet választotta elnökévé, mely tisztséget Bottlik József halála napjáig megtartotta. Méltányolva a vármegye közéletében folytatott tevékenységét Borsod vármegye törvényhatósági bizottsága örökös tagjává választotta és elnöke volt a vármegyei gazdasági bizottságnak. Megalakítása óta tagja volt a Földbérő Országos Egyesületének és mint elnök, szívvel - lélekkel szolgálta a földbérők ügyét és harcosan küzdött érdekeik valóra váltásáért. Mint a gazdák érdekeit állandóan szemmel tartó és istápoló közéleti férfiú, számos közgazdasági cikket írt a vidéki és budapesti lapokban. Alelnöke volt a nemzeti egység pártjának és a Borsodvármegyei kisgazda és földműves pártnak. Vezetőségi tagja volt előbb a kisgazda, majd később az egységes pártnak. Volt idő, amikor miniszterelnöknek emlegették és csak rajta múltott, hogy nem lett a kormány feje.

A KÖZÉLETI FÉRFIU

Bottlik József kiemelkedő vezéregyénisége volt a vármegyei közéletnek. Felszólalásai a törvényhatósági bizottságban mindig eseményt jelentettek. A kérdéseket rendkívül világos ésszel látta meg, és a megoldásokra mindig gyakorlati és életrevalók proposíciókat tett. Amíg Tarnay Gyula életben volt, a törvényhatósági bizottsági közgyűléseknek legélvezetesebb és legteremtőbb percei voltak, amikor a két kitűnő elmélyű férfiú a vitában összetűzte szellemi fegyvereit. Minden nagy kérdéshez hozzászólt

és legtöbbször az ő javaslata emelkedett határozattá. Mint országgyűlési képviselő, legnagyobb részét a kisemberek ügyes-bajos dolgaival foglalkozott. És senki sem kérte hiába közbenjárását, segítségét. A kisgazdák sorsán akart mindig segíteni és ezért harcolt hosszú éveken át a mezőgazdasági kamarák felállításáért, hogy a gazdák végre komoly és akcióképes érdekképviseletet kapjanak. Mint a már meg létesített Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamara elnöke, egyforma tárgyilagossággal védte a kis- és nagybirtokos ügyét és egyetlen alkalmat el nem mulasztott, hogy kihangsúlyozza a gazdák jogos érdekeit és panaszát. Legutolsó működését is éppen a gazdák javát szolgálta. Nem egészen két héttel ezelőtt tartották Miskolcon nagygyűlésüket a Felvidék dohánytermelő gazdái. A gyűlésen Bottlik József nagy beszédben mutatott rá a gazdák érdekeire és rendkívül okos és gyorsan végrehajtható reális javaslattal mutatott rá arra, hogy miképpen lehetne a dohánytermés problémáját megoldani.

Bottlik József hű fia volt egyháznak, a református egyháznak, amelynek kormányzásában hűségesen vett részt. Ezért választotta főgondnokává a mezőkeresztesi ref. egyház. Élénk szerepet játszott Bottlik József a közigazdasági életben is, és ez a tevékenysége mindig arra irányult, hogy intenzívebbé tegye a termelő munkát.

Vele egy mindenképpen nagyvonalú egyéniség, értékes múlttal bíró közéleti férfiú, a köznek kiváló képességű, emyedetlen munkása költözött el az élők sorából. Halála igen nagy veszteség Miskolc, Borsod vármegye számára.

A TEMETÉS

Temetése január 27-én, pénteken 11 órakor lesz a vármegyeháza nagyterméből a református egyház szertartásai szerint. Délután a holttestet Tibolddarócra szállítják, ahol a családi sírboltban helyezik el örök nyugalomra. Halálát feleségén, Bottlik Józsefné szül. Bognár Arankán és fivéréen báró Bottlik István felsőházi tagon kívül, előkelő és kiterjedt rokonság gyászolja”.

A megyeháza dísztermében óriási részvét mellett búcsúztatták a megye közéletének nagy halottját. A vármegyeháza hatalmas kapuját fekete drapériákkal vonták be, hasonlóképpen a vármegyeháza nagy termét is. Ennek közepén állították fel a koszorúkkal elborított katafalkot (a fekete posztóval letakart díszes állvány, emelvény, mely csak jeles és ismert személyiségeknek uralkodóknak dukált). A temetési szertartáson megjelentek a miskolci egyházi, katonai, polgári hatóságok vezetői, a képviselőház tagjai, vármegye törvényhatósága, mezőgazdasági kamara képviselői. Tibolddaróci ref. egyház, izraelita hitközség, Tibolddaróc község, Bottlik József alkalmazottai, Zsóry Lajos képviselő. Nagyon sok beszéd hangzott el, méltatva a ravatal mellett az elhunyt érdemeit. A református egyház dalárdája nyitotta, majd énekével zárta a gyászszertartást.

Idézet a MISKOLCI REGGELI HÍRLAPBÓL:

„Bottlik József érckoporsóba zárt holttestét ezután halottszállító autóba tették és Tibolddarócra szállították. Itt a templomban ravatalozták fel a holttestet. A templomban Szabó Andor mondott megrázó búcsúbeszédet, mely után kivitték a koporsót a temetőbe, ahol a családi sírbolt

előtt levő teraszon újból felravatalozták. A temetői ravatal előtt Póta Péter esperes mondott búcsúbeszédet, amely után befalazták a kriptába a koporsót. A tibolddaróci temetésen ott volt a környék apraja-nagyja és elkísérte utolsó útjára azt a politikust, aki egész életében a faluért, a falusi kis emberért, a gazdákért dolgozott.”

Eddig az újságok, a búcsúbeszédok segítségével mutattuk be Bottlik Józsefet, a közéleti embert, most röviden a magánéletéről szeretnénk írni. A főúri családokban gyakran előfordult, hogy a rangon aluli házasságok családon belüli, komoly következményekkel jártak. Rendszerint kitagadással. Bottlik József is rangon alul nősült, mivel 1902-ben elvette feleségül Bognár Aranka színésznőt, akivel Miskolcon, a Verbőczy út 12. szám alatt lakott.

Vagyonhiányra utaló iratot, dokumentációt nem találtunk, sőt a gyászjelentések és egyéb leiratok tanúsága alapján szoros és bensőséges volt a családjával a kapcsolata. De egy dologban végleges lett a „kitiltás”! Lehetett bármennyire ismert, elismert ember, tarthatott szoros és testvéri kapcsolatot fivérével, báró Bottlik Istvánnal, az általa építtetett mauzóleumba mégsem temették el, helyette a családi sírboltba helyezték örök nyugalomra. Oda, ahol előzőleg az édesapja, majd a testvére, János nyugodott, míg a koporsóikat át nem helyezték a mauzóleumba.

Feleségével boldog házasságban élt 1933-ig. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy feleségét, végakarátának megfelelően 1962-ben a férje mellé temették, a Bottlik család sírboltjába. Három évvel a férje halála után, 1936-ban ment feleségül Wittner Ernőhöz. Róla tudni kell, hogy mindig Bottlik József mellett, vagy vele együtt dolgozott. Különböző beosztásokban. Sőt 1911-ben aljegyző, 1920-ban főjegyző volt Miskolcon, a kamara igazgatója volt 1936-ban, a kormányzó 1937. április 30-án gazdasági főtanácsossá nevezte ki. Tibolddarócon szereztek kisebb birtokot, itt éltek. Még azt a házat, portát az idősebbek most is Wittner-portának nevezik, a maga idejében tekintélyes és irigyelt volt.

Végezetül álljon itt a főispáni megemlékezés, ezzel keretbe foglalva Bottlik József története.

Vitéz Borbély-Maczky Emil főispán megemlékezése, **Bottlik József emlékezete**, melyet a vármegyei közigazgatási bizottság és megelőzőleg a vármegyei kisgyűlésén napirend előtt mondott el:

„Mély megrendüléssel és gyásszal emlékezem meg **Apátikéri Bottlik Józsefnek**, a törvényhatósági bizottság, a kisgyűlés és a közigazgatási bizottság tagjának január 25-én történt váratlan elhunytáról. Fájdalmas ürességet érzünk a lelünkben erre a gondolatra. Elment Ő, itt hagyott bennünket alkotó erejének teljében e nemes szívű magyar, aki felét sem végezte el annak a munkának, amelyre hivatott volt.

– Innen, a vármegyeháza ősi falai közül, vármegyénk szolgálatából indult el fényesen ívelő pályájára. Itt, ezekben a termekben káprázott el bennünket éles elméje nyugtalan frissességével, tájékozottságának sokoldalúságával, a találó és értékes felszólalásainak sziporkázó tűzijátékával. Évtizedeken át ő volt a vármegyei közvélemény

(Folytatás a 30. oldalon)

(Folytatás a 29. oldalról)

egyik irányítója. Most, hogy mindennek örökre és visszavonhatatlanul vége, most érezzük, hogy ez az igazi válás, az örök búcsú.

– Törvényhozói pályafutásában oly súllyal képviselte a lelkében élő nemzeti eszmét, hogy ezzel a törvényhozás őszinte tiszteletét szerezte meg a maga számára. Kimagasló szellemi képességével a képviselőház alelnöki székében, válságos időkben tudta a törvényhozás békés munkáját biztosítani.

– Mint gazdavezér, mindig szívében és lelkében hordozta a gazda társadalom gondjait és fájdalmát, és mindig a nemzet nagy igazságaiért, a kisemberek és szegények felemelkedéséért harcolt. Benne a magyar gazdaközönység igazságos törekvéseinek tántoríthatatlan, önzetlen harcosát és egyik leghívatottabb vezérét veszítette el. Tudós és bölcs ember volt ő, jó szívvel megáldva. Úgy a közéletben, mint a magánéletben, a szegények, elhagyottak és üldözöttek pártfogója volt. Legfőbb gyönyörűségét abban találta, ha ezeken segíteni tudott.

– A legküzdelmesebb időben ragadta el őt közülünk a végzet, olyankor, amikor nem csak vármegyénknek, de az egész országnak is leginkább szüksége volna az ő egészen kivételes képességeire, tiszta elméjének fényére, biztos ítéletére, cselekvő és irányító munkájának a szuggesztív nagy erejére, és azokra a nemes tulajdonságokra, amelyek őt olyan magasra emelték. Humánus, haladó szellemű konzervativizmusra, minden oldalon híveket és barátokat szerzett neki.

A sírbolt napjainkban. Nem méltó a nagy emberhez!

– Bottlik József porrészeit elföldelték ugyan, de emléket szívünk mélyén soha el nem múló hálával és ragaszkodó kegyelettel mindenkoron megőrizzük.

– Tisztelettel indítványozom, hogy Bottlik József emléket jegyzőkönyvünkben örökítsük meg.”

A kisgyűlés és a közigazgatási bizottság ennek megfelelően határozott.

Mi most, közel kilenc évtizeddel a temetése után állunk a Bottlik család sírboltja előtt, amely ma még jeltelen, megkopott, falazata javításra, ajtaja festésre és feliratozása szorul. Ekkor elgondolkodik az ember azokon a gondolatokon, mondatokon, és azon a rengeteg jelzőn, amelyek a temetéseken, a búcsúbeszédekben elhangzanak: örökké, soha el nem múló, mindig emlékezünk rá, utókor, szívünkbe zárjuk, stb. Sajnos most csak frázisok jutnak eszünkbe: minden csoda három napig tart, így múlik el a világ dicsősége,...! Néhány évtized, vagy még annyi sem, és már nem emlékeznek rá! Bottlik Józsefnek olvashatunk az életéről, tetteiről, beosztásairól, és a kisemberekhez való viszonyáról. Azt hiszem ritkán talákoztunk ilyen pozitív megítéléssel. És lám, mit látunk? Az utókor azt sem tudja, hogy ki nyugszik az ajtó mögött, mit tett, milyen ember volt?

Ha a ma itt élő ember nem figyel a múltra, a múltat alakító, akkor a jövőt építő emberre, akkor ő mit várhat a jövő nemzedékétől? Miközben állítatja a drágábbnál drágább síremlékeket, és két-három évtized, és a gyom benövi.

Lehet, hogy sok mindent újra kellene, vagy át kellene gondolnunk...?

A következő számban báró Bottlik Istvánról írunk.

Dr. Dósa Viktória, Dósa Sándor

Fecske Csaba

Pista bácsi

tőle hallottam először Hippokratésről
és Marcus Aureliusról a szőlőhegyen
barackfája árnyékában neki voltak
a legszebb gyümölcsfái a faluban
az én takaros menyecskéim mondogatta és
fakéregnél kérgesebb kezével simogatta törzsüket
verseket írt no nem olyan szépeket
mint Arany vagy Petőfi de verseket
rímek kolompoltak benne békésen négy elemije volt csak
hamarabb kapott kezébe ekeszarvat mint ceruzát
a hatvanas években hirtelen felindulásból
köszöntő verset írt a téesz megalakulásának
örömére később kiderült nem így gondolta
és a rímek se sikerültek valami jól
a Ben Hur kedvéért ötven kilométert utazott
zötyögő vonaton a városba hogy aztán
mindenkinek lelkendezve mesélje ezt a csodát
amit Istennek hála nyolcvanhárom évesen láthatott

A kihallgatás

(Az eset 1930-as években történt)

Még alig ment el a nyáj, a csorda és a gulya a legelőre, mikor egy ember jött sietősen végig a felvégen és ment be a község házára. Látszott rajta, hogy valamiért ideges, s felindultságában még a kalapját is elfelejtette levenni, amikor belépett a falu „törvényházába”!

Köszönni azért nem felejtett el.

– Dícsírtessék a Jézus Krisztus! Köszöntötte reszkető hangon a vele szembe jövő kisbíró.

– Jó reggelt Márton bátyám! Mi járatban ilyen korán? – köszönt vissza a kisbíró.

– Jaj, jaj, ne is mondd fíjam! Meg van má' nekünk a jó reggel! – kezdte szinte síró hangon az öreg. Hát, nem kiraboltak!

– Hun, mikor? – kerekedett el a szeme a kisbírónak.

Az öreg nagyot nyelt és kezdte előadni, hogy mi is történt valójában.

– Belülró” az első ház ajtaját betámasztották, oszt az első ablakon még a felvetett dunnákat, párnákat is elvitték. Mindent, ami az ablakon kifért.

– Húú azt a mindenségit neki! – kurjantott a kisbíró.

– De hát hogy mehettek be? A zablakon? No, Márton bátyám, csak legyék nyugodtan, majd mingyá' szólunk át Bogácsra a csendőröknek!

És már kurblizta is a telefont.

– Mé' hogy nyugottan...! – dohogta úgy fél hangosan az öreg. Ki tud ilyenkor nyugottan lenni?

A kisbíró eközben már beszélt is a telefonba és sorolta a történeteket, úgy ahogy az öregtől hallotta.

Majd egyszerre csak elhallgatott. Egy darabig még csendben tartotta a telefont, majd egy határozott „igenis”-t mondott és letette.

– No, Márton bátyám! Fordult a kisbíró az öreg felé. Aszonták a csendőrök, hogy most rögtön nem tu'nnak gyönnyi, de mihelyst tunnak, gyönnék! Mennyék haza, majd szólok én ha itt lesznek.

A nap már igen magasan járt, amikor Noszvaj felől a Pipis hegy tetején egy embercsoport bukkant fel, mögöttük pedig megvillant két szurony és a kakastollak.

A csendőrök tereltek mindenféle rosszul öltözött alakokat, akik olyan cigány kinézetűek voltak. Többségében férfiak voltak, de volt közöttük néhány asszony is.

Ahogy aláereszkedtek a dombon, a Felső-réten kapálók, észrevették őket, megálltak és a tenyerüket a szemük fölé emelve kíváncsian figyelték, hogy mi lehet az a „processio”!

A menet miután beért faluba, a csendőrök a község háza udvarára terelték őket és a fiatalabbik csendőr ott maradt velük, míg az idősebb bement a község házára.

A fiatalabbik csendőr húzott egyet a puskaszíján és lassú léptekkel elkezdett járkálni az emberek között. Azok meg, kik csendesen, kik morogva és ingerülten beszélgettek egymással.

Egyszer csak a csendőr odaszólt két embernek:

– Maguk elmehetnek!

Azok, amikor meghallották, hogy elmehetnek, hanyatt

homlok ugrottak ki az udvarról, és már el is tűntek, nehogy visszahívják őket.

Majd egy idő múlva a csendőr ismét elengedett két embert, majd hármat, s ez így ment egészen addig, míg végül már csak két ember és egy asszony maradt.

– No! Kendtek meg menjenek csak előttem! Aló, mars! – dörrent rájuk a csendőr.

És betuszkolta őket a község háza épületébe, abba a szobába ahol az idősebbik csendőr ült az asztalnál.

Oldalt, a fal mellett, a kis asztalon pedig egy jókora darab szalonna és piros paprikák voltak elkészítve.

Amikor beléptek az ajtón a csendőr parancsnok rögtön rájuk rivallt:

– Valljátok be, hogy tük tettétek, mert itt ütletek agyon benneteket rögtön!

Azok a döbbenettől először csak tátogtak, de mihelyst magukhoz tértek, mindjárt esküdni kezdtek égre, földre, hogy ők bizony semmit sem tettek.

– Jól van – mondta a csendőr csendesebb hangon, de mégis határozottan.

– Hát, ha nem ti voltatok, akkor vendégül látunk benneteket. Ott az a szalonna és hozzá a paprikák, azok mind a tiétek. Üljetek neki és egyétek.

A három jómadár mohón neki is látott enni, mert nagyon éhesek voltak, de hamar rájöttek, hogy kár volt annyira sietni, mert a szalonna agyon volt sózva, a paprikák pedig erősek voltak.

Ezért a vége felé már a sótól és a paprikától szinte lán-golt a szájuk, mert vizet ugyanis nem adtak nekik inni a csendőrök. Sőt fel sem engedték őket állni az asztaltól addig, amíg mindent el nem takarítottak.

Mikor aztán mindent megettek, átterelték őket egy másik szobába, ahol a nyár ellenére jól be volt fűtve a kályhá-ba. Beöltöztették mind a hármat subába és a kályha mellé ültették őket.

Kis idő múlva patakokban folyt mindháromról a víz, a szájuk pedig teljesen cserepes lett a sótól és a paprikától.

Már-már az ájulás környékezte őket, de mégis azt hajtogatták, hogy ők bizony semmit nem tettek. Végül aztán mégis csak bevallották, hogy ők voltak, akik a falu felső részén lévő házat kirabolták.

A tettesek meglettek, sőt az elrabolt holmi is meglett, de az eset kapcsán felmerült a kérdés, amire a mesélő (kisbíró) sem tudott választ adni.

Mi alapján jöttek rá a csendőrök, hogy kiket kell vallató-ra fogni?

Vincze László

A lélek öröme...

Egy évvel ezelőtt eltörött a bal bokám, s jött a COVI –19. Dupla karantén. Hogy értelmesen töltssem az időmet Anyámtól itt maradt és be nem fejezett kézimunkákat vettem a kezembe és fejeztem be. De ennek is vége lett egyszer. Valami értelmes elfoglaltságot kerestem és kértem a Jóisten-t, hogy adjon számomra egy lehetőséget – s lám, ha kérsz megadatik – a bibliai idézet után – szabadon.

Sokan még itt a faluban sem tudják, hogy a Parókia „Könyvtára”-ban milyen értékes és szép kötetek találhatóak, – sajnos hozzájuk nem méltó körülményben, környezetben.

Hála **Lipcsák atyának** a felújítás kapcsán méltó és patináns környezetet teremtett az ebédlő termében a könyvek számára, hatalmas könyvespolc formájában. Felajánlottam, hogy a könyveket rendbe teszem, portalanítom, penésztelenítem és katalogizálom. Több száz kötetről van szó. Most ezzel telnek napjaim, lelkem nagy öröme.

Egy-egy könyv kezembevétele, - s meg fog az idő. - már csak tíz év és négyszáz éves!(1631) **Káldy György: Vásár és ünnapnapok prédikációi** régi magyar nyelven és helyesírással. Ez azért fontos számomra, mert régi és magyar. Többségükben latin, de találtam német és görög nyelven írottakat is. Több kéziszótár is a kezembe került, latin-német- görög, vagy olasz nyelvűek is. Vagy Vályi András: **Magyar Országnak leírása** III. kötet 1799. (eddig csak ezt találtam meg, de remélem, hogy az első és második kötet is előkerül.) Beleolvastam és nagyon megfogott.

Tisztelt Nagydídemű Kaptárkövek Olvasó Közössége!

Engedjétek meg nekem, hogy ebből a kötetből idézzek és közöljek verset, abban a formában, ahogyan az megjelent. Ezeket a köteteket Vályi András – és most idézem a könyv előszavát:” **NAGY MÉLTÓSÁGÚ SÁRVÁRI FELSŐ VIDÉKI GRÓF SZÉCHÉNYI FERENTZ Ő EXCELLENTZIÁJÁNAK, TSÁSZÁRI KIRÁLYI KAMARÁS, ÉS BELSŐ STÁTUS TITKOS TANÁTSOS ÚRNAK; A' FELSÉGES NÁPOLYI KIRÁLY (ÉS ORSZÁG) SZ. JANUÁRIUS' RENDGYE VITÉZZÉNEK, 'A' FELSÉGES KIRÁLYI SEPTEMVIRÁLIS TÁBLA BÍRÓJÁNAK, ÉS TEKÉNTETES NEMES SOMOGY VÁRMEGYE FŐ ISPÁNNYÁNAK. - mély tisztelettel ajánlja A' KÖNYVNEK KÉSZÍTŐJE”**

„NAGY MÉLTÓSÁGÚ GRÓF!
KEGYELMES URAM!

Két nevezetes dolog boldogította a' HAZÁT, 's ezek ragyogtatták a' Hazának Nagygyait, is a Méltóságok között minden időben. Ha az Országnak fő Rendgyei, a halandókat mintegy felül haladó tehetségekkel, 's tulajdonságokkal bírnak: és ha a' Közjónak előmenetelét szíveiken viselvén, gyönyörködve segéllik annak előmenetelét, 's gyarapodását.

Távol légyen Kegyelmes Uram! Mintha magamról annyira

meg felejtkezhetném, és vagy *Excellentiáznak, vagy megbóldogúltt Ditső Eleinknek, 's fényes Grófi Nemzetiségének a' Felséges Királyok, a' Haza, a Hit, és a' Közjó mellett tett nagy szívúségeiket, fáradhatatlan jóltévő buzgóságaikat előadni bátorokodnám. Sokkal esmeretesebbek minden tudományos jó Hazafiak előtt, a' Néhai Gróf SZÉCHÉNYIEK, mintegy tele patak' módgyára folyt, 's szakadatlan jótéteményeik, mint sem azokat a' szeméremmel mozgó toll lefeshethné.*

Illették néminémüképen legközelebb, **EXCELLENTZIÁDNAK**, és ditső Eleinek nagy sőt példás Tetteiket, azokban a' szép Beszédekben, mellyekkel **EXCELLENTZIÁDAT, Tek.** Nemes Somogy Vármegye' Fő Ispánságának elfogadásakor idvezlették; 's valóban különös öröm érzettel olvashatók azok. De szabad légyen a' Haza előtt megvallanom, hányan vagynak, a' kik vagy a' nemzeti Nyelv mellett, vagy a' szép mesterségekben, vagy más Közjóra intézett külömbféle munkákban foglalatoskodván, Excellentiáznak mintegy a' Haza hasznára szánt Jótéteményeivel élnek? 'S mennyi jó Hazafiak, és még több igyekezetek meg tsökkentek, sőt bé mohosodtak volna sikeretelenül; ha Excellentiáznak elevenítő kegyes segedelmei által nem gyámolítottak volna! Az ilyen Közjót elő mozdító Jótétemények tanítták az érzéketlenebbeket; ezek érlelik, 's emelgetik fellyebb az egyébként elsüllyedő nevezetesebb törekvéseket.

Boldog az a' Haza, a' mellynek illy Gyámolai vagynak; boldogok azok, a' kik illy Méltóságoktól függenek, avagy vezéreltetnek; boldog vagyok én, hogy tsekély munkámat illy kegyes Jótévmnek ajánlhatom: a' ki minden lehető tisztelettel vagyok **EXCELLENTZIÁDNAK.**

Pesten, 12 dik Febr. 1799.

legalázatosabb tisztelője

VÁLYI ANDRÁS.”

E L Ő B E S Z É D

„Bizzál Istenben, 's nem hágy-el! Vajmi kevesen reménylették a' Hazában, hogy ez a' munka szerentsésen el fogna végezödni; és ímé Isten' segedelmével nem csak elvégződött, hanem Világ eleibe is botsáttatott. Nem vehetik immár fájdalmas alacsonyítással szemünkre: hogy mi Magyarok Hazánkat nem is esmérhetjük, hogy tudnánk tehát vagyonyainknak hasznát venni? - Vézert az

Vályi András

én szívem ennek elképzelésekor, 's igyekeztem, sőt valóban erőm felett is törekedtem, hogy munkámat most egyszerre a' hibáktól is megtisztogathassam; de a' ki e' szövevényes munkját jól megfontolva, könnyen, sőt akarattya ellen is által látta, hogy az egyszerre nem

egygy embertől, de egész Társaságtól is lehetetlen, kivált mindeneknek különböző gondolkodásokhoz, 's ítéletekhez képest. Röviden, és csak a' nagygyából írni Hazánkról játék; de szálanként minden Helységet, 's egyebeket is voltaképen öszve szedegetvén, ennek hív előadása alatt mintegy leroskadt egy ember, 's tartózkodva kéntelenítetik elképzelni a' munkának terhét.

Legnevezetesebb tökéletesedését munkámnak a' Tek. N.s Vármegyéknek betses Tudósításaik okozták, melyeknek megnyerése, kiváltképen-való balzsamja mind terhes fáradozásaimnak, mind pedig hátra lévő rövid élettemnek; mert soha egy Író sem nyert még a' Hazától sem olyan nevezetes, sem pedig olly betses segedelmeket, minthogy Tudósításaikat, néhány Vármegyéken kívül minden Vármegyék hitelesen megküldötték, és még a' hátra lévők is kétség kívül, látván hasznos, és elmúlhatatlanul szükséges voltát, kevés idő múlva meg fogják küldeni. Én ugyan ezeknek eszközlését, valamint munkámnak tökéletesítését is, holtomig legfőbb kötelességemnek tartom."

V A.

Professor Úrra teszi figyelmessé a' HAZÁT,
Doktor Sándorffy József.: Bétsben 1797.

Magyaraim! Kiket édes Anyátok
Magyarúl szót adni tanított,
'S hogy Nyelve ragadna reátok:
Gyakran ajkához szorított.

Tartyátok ezer nyereségnek,
Tudom, azt: hogy már kiderültek
Vártt hajnali a' Magyar Égnek,
És tsillagi rendbe kerültek.

Az az: a' **Hazabéli Tudósok'**
Ajkain Pannónia' Nyelve
Zeng, - és az egész **Haza**, van sok
Magyar **Írással** tele telve.

De hogy annak is a' neve élyen,
Ki ügyünk mellett maga szólla,
„S magyarúl hogy folyva beszélyen
Kiki. - **Törvényt***) írata róla

Melly is a' köz **Hivatalokból**
Ha ki Nyelvünknek folyamattját
Nem tudgya, igen helyes okból
Ki rekeszti, mint **Haza'** fattyát.

Neve légyen az **Égig** emelve;
De ki hát az? Az a **Haza Nyelve**,
'S **Literatúrája Királyi**
Hazabéli Professzora VÁLYI.

Ó Nyelvünk' gyászos ügyéért

Ország Gyűlésibe síra
'S így az **Ország** is maga rá tért,
'S olly okos **Törvényeket** írta.

De mivel még **VÁLYI**t előttünk
Több virtusi is nemesítik,
'S hogy neve lenne közöttünk,
Szép Könyvei érdemesítik.

Méltó örök érdeme légyen:
'S zengjen háládatos ének,
És Oszlopot a' HAZA tégyen
Örököszt a' **VÁLYI** nevének.

Ma már igencsak" nevelésesnek" tűnhetnek a fent leírtak. a stilus, a nyelvezet. Akkor még volt tisztelet az idősök és főleg a tanultabbak iránt. A számítógépek korában pedig el sem tudjuk képzelni azt, hogy akkor ezek a háromszáz éves könyvek dohánypapír vékonyságú merített papírra íródtak. Kézimunkával és ólomklisékkel történt a nyomtatásuk. Nagyon szép és lelket felemelő érzés, mert eledeink lelke, tudása, tisztelete és hazaszeregetete árad a lapok között. Egy-egy szép iniciálé, vagy miniatúr, ami a kezdőbetűknél, vagy egy újabb fejezetnél megjelenik közelebb hozza az adott kor szellemiségét. Csak köszönettel tartozhatunk Nekik.

Sok könyv nyomtatódott Egerbe 1790-es években.

A fenti versben a magyar nyelvért való harc örökítődik meg. Ne felejtjük el, hogy 1790-es éveket írják!

Vályi Andrásról: – Ki is Ő valójában?:
1764-ben született Miskolcon

Foglalkozása: statisztikus, földrajztudós, pedagógus.
Iskoláit Miskolcon és Lőcsén végezte, közben több nyelvi nyelvet is megtanult. Lőcsén 1784-ben tanítónak neveztek ki, ott ismerkedett meg Kazinczy Ferencsel, kinek segítségével később Kassán a nemzeti iskola tanítója lett. Ott kezdett el írni és műfordítani. Kazinczy barátja és később munkatársa, aki a kassai tankerület egyik visitorává, azaz segéd-tanfelügyelőjévé nevezte ki.

II. József halála után a protestáns Vályi is elvesztette állását. (*Nincs új a nap alatt!* szerzői megj.)

Miután áttért a katolikus hitre, - „Batthyány cardinális (hercegprimás) védelme alatt” 1791-ben a pesti egyetem a magyar nyelv és irodalom tanára nevezte ki, ezt a állását haláláig töltötte be. 1792. Április 26-án a kassai kerület iskolafelügyelőjét június 6-án ünnepélyesen beiktatták. Fizesét 600 forintról 800 forintra emelték. Sokat utazott az országban. Térképet készített a fő műve számára. Nagyon sok könyve jelent meg, melyek jelentős szerepet játszottak a polgári Magyarország kialakulásában. Mindössze 37 évet kapott a Teremtőtől, Pesten halt meg 1801. december 2-án.

Munkássága: Beszéd a nemzeti nevelésről (1791)

A magyar nyelv gyakorlati tanítása és tanulása (1792)
Ezek a pedagógia szempontjából fontosabb munkái.

Legnagyobb forrásértékű munkája egy háromkötetes helytörténeti mű, a **Magyar Országának leírása**, mely a **legelső magyar nyelven megjelent betűrendes hely-**

(Folytatás a 34. oldalon)

B. Mester Éva

Nem eladó!

Jól mondja a magyar, építkezünk. Tégláról, téglára évekig.

Már az új házban laktunk, de a leendő tetőteret csak létráról tudtuk megközelíteni.

Így is fölmentünk legalább hetente egyszer. Terveztünk.

Szép órák voltak ezek. Itt ez lesz, ott az lesz.

Mi már láttuk a felcseperedő gyermekeink önálló szobáit, későbbi otthonát.

Persze több volt a hitünk, mint a pénzünk.

Egyik nyári szünetben két hét tanári felügyeletet vállaltam egy építőtáborban.

Kukoricát címeztek valahol az alföldön. Kisiskolás lányomat is magammal vittem.

Ő aprópénzért dolgozott, én pontosan annyit kaptam, amiből kifizettük a falu legolcsóbb kőművesét.

A fizetésünkből még meg tudtuk venni az anyagot, de a munkabérre már nem futotta.

A segédmunkát persze a férjem végezte, akinek a kisfiunkra is vigyáznia kellett.

Erre ráment két hét szabadság is.

Elkészült a lépcső.

Az építőtáborban nehezen telt el a két hét. Hiányzott a család másik fele nekünk is, nekik is.

Nem volt még mobiltelefon akkoriban, nehézkes volt a kapcsolattartás.

Amikor megérkeztünk Miskolcra, kisfiam és férjem a pályaudvar aluljárójában vártak ránk.

Micsoda boldogság volt újra együtt!

Már akkor gyanítottam, nemigen lesz ettől szebb pillanat az életemben.

A férjem közeli, végzetes infarktuszának még semmi jele nem volt.

Ma egyedül élek az elkészült házban, a gyerekeim máshol raktak fészket.

Gyakran megkérdezik, hogy miért nem adom el? Túl nagy egy embernek.

Ez igaz, de engem is ideköt a malter. Nehezen tudnám beárazni a folyamatos erőfeszítést és a boldog percek emlékét.

Ezért nem eladó!

(Folytatás a 33. oldalról)

ségnévtár. A három vaskos kötetben a korabeli Magyarország több mint 12 500 települését sorolja fel. A róluk szóló rövid leírásokban ismerteti legfontosabb gazdasági és népességi adataikat. A nagyobb városok esetében részletesebb történeti áttekintést is ad. A mű kötetei Budán 1796 és 1799 között jelentek meg. Pesten 1798-ban adta ki **Magyar országnak földképe** című munkáját, hozzá egy magyar nyelvű országtérképet.

Ezeket a gondolatokat – még februárban – a közelgő március 15-re való tekintettel írtam le, bár az 1790-es

években még nem lehetett tudni 1848-ról – csak sejteni, hogy valamikor be fog következni.

Köszönöm **Lipcsák Atyának**, hogy lehetővé tette számomra ezt a feladatot, bizom és remélem, hogy a megelégedésére. Még abban is hiszek, hogy az utókor – még számítógépek ellenére is – hálás lesz **Eledeinknek**, mert más a gép és más egy kézzel írott, nyomtatott – több százéves – könyv! Ugyanis **LELKE** van!

Elnézését kérem **Tisztelt Olvasó!** - ha egy kissé hosszú, nehézkes és kevésbé olvasmányos a korabeli írás, – de „egy misét” megér! Érdemes elolvasni!

Szókéné Tóth Katalin

Tartalom

B. Mester Éva: Ősz (vers)	1
Dr. Pázmány László: Hemingway.....	2
B. Mester Éva: Szabad szélben; Fecske Csaba: Költészet; Czippott György: Zsoltár hétfőkre (versek); Fridél Lajos (rajz).....	3
Hajdu Imre: Emlékezés Kalász Lászlóra, a költőre, a barátára	4
Kalász László: Szívem körül, Anyámnak kontya van, Úgy hogy mindenki hallja (versek)	7
Dr. Kriston Mihály: Az én ötvenhatom	8
Dr. Kriston Mihály: Emlékszem... (vers)	10
Fecske Csaba: Szeptemberi átírat; Dr. Pázmány László: Ilyenkor ősszel... (versek); Fridél Lajos (rajz)	11
Varga Rudolf: Amikor én még kisserác voltam	12
Fridél Lajos (rajz)	13
Daruszögi H. Imre: Egyedül	15
B. Mester Éva: Karón varjút; Czippott György: Nyárelő, Csöndemben; Orosz Margit: Szabadság (versek); Mezey István (grafika)	16
Szíki Károly: A szabadság magvetői	17
Orosz Margit: Az én népem; B. Mester Éva: Életem (versek); Mezey István (grafika)	18
Dr. Szedresi István: Az én matyó bokrétám	19
Szárnypróbálgatás Petrán Benedek: Grófkisasszony (vers); Mezey István (rajzai).....	21
dr. Árvai Judit: Egy családorvos gondjai és örömei	22
Drabon József: Ne sűrgessed... (vers)	23
Daruszögi H. Imre: Háza, hazája Miskolc lett	23
dr. Dósa Viktória, Dósa Sándor: A Bottlik mauzóleum Darócon 3.	28
Fecske Csaba: Pista bácsi (vers)	30
Vincze László: A kihallgatás	31
Szőkéné Tóth Katalin: A lélek öröme	32
B. Mester Éva: Nem eladó! (vers)	34
Hajdu Imre: Búcsú a Pető Nyomdától	35

KAPTÁRKÖVEK

Bükkalja folyóirata

Kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Éves előfizetési díj: 2.000 Ft

Felelős kiadó: Dr. Pázmány László

Főszerkesztő: Daruszögi H. Imre

Kiadó: Civil Szövetség Egyesület,

Mezőkövesd, Szent László tér 24.

Szerkesztőség: Mezőkövesd, Szent László tér 24.

Megjelenik: negyedévenként

Tördelés: Pető György

Nyomdai munkák: Pető Nyomda,

Mezőkövesd, 48-as Hősök u. 2.

ISSN 2063-2606

„A KAPTÁRKÖVEK, amelyek szülőföldünk, a Bükkalja vidékére jellemzőek, különlegeseek, titkokat rejtenek. Ez a misztikus, az ember keze nyomát is magán viselő természeti képződmény jelképe lehet az összetartozás, a közösségi érzés kifejezésének mindennapi életünkben is.”

Előfizethető a 30/277-4037-es telefonszámon.

Búcsú

a Pető Nyomdától

Ülök a pincém előtt Bogácson, előttem az asztalon pincehideg nagyfröccs olaszrizling borból. Vendég éppen nincs, egyedül vagyok. E „szereget magányban” a darazsak zsongását hallgatom, s elégedetten mormolom, cukrosodik az idei szőlő. A megnyugtató érzéstől vezetettve, a kezemben lévő toll önálló életbe kezd. Csak fognom kell, s az adott pillanat adott gondolatit, amelyek egy néhány nappal korábban halott hírtől – június végével bezár a mezőkövesdi Pető Nyomda, méghozzá végérvényesen! – benem kavarnak.

Minden egyszer elkezdődik (teremtődik!), s minden, ami megteremtődött, valamikor biztos, hogy befejeződik (véget ér)! Érvényes ez minden ember életére, sőt, azonbelül is, a rövidke emberi élet tovább szakaszolható sok-sok kezdetre és végre. Úgy is szokták mondani ezt, hogy az ember újra és újra válaszut elé érkezik.

Természetes folyamat lenne ez? Én azt gondolom, hogy igen, bár –s ezt kár lenne tagadni –, az embert ettől a tudattól függetlenül, szíven üti az adott pillanatban bekövetkező változtatás, változás ténye.

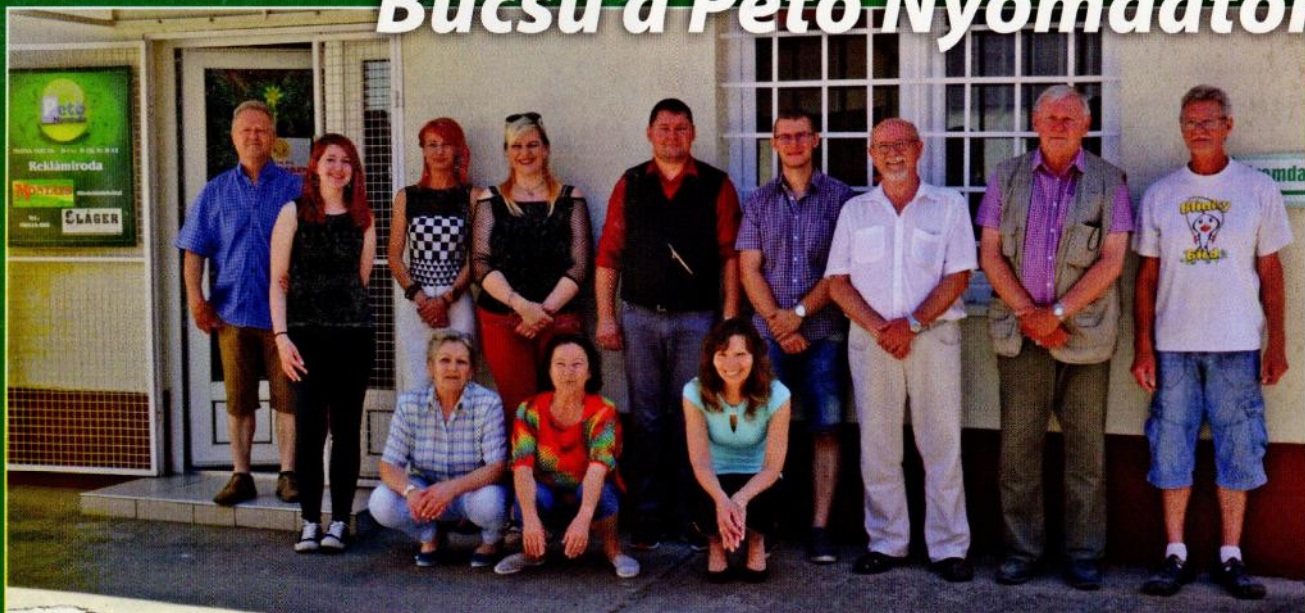
S nem csak a konkrét, a döntést meghozó, s ennek nyomán a változtatás indító gombját megnyomó személy szívét, hanem azokét is, akik a döntést megelőző „életszakaszban” – ez lehetett 10-20 év, de akármennyi – partnerek, munkatársak, egy-egy meghatározott célért közösen munkálkodók voltak, s akik abban a hitben ringatták magukat: közös kötelességüket majd csak a halál választja szét.

De, amikor végül is szembesülni kellett az „ennek bizony vége!” tényével, s az azt követő fájdalom érzete már tompulni kezdett, józan ésszel átgondolva a történeteket, - igaz lassan - belenyugszunk, (bele kell nyugodnunk!) a nem várt, nem kívánt fordulatba, s megértőn van erőnk ki-mondani: ennek a változásnak is be kellett következnie!

Mi, még gyerekként a hittanórákon megtanultuk, (megtanították velünk), hogy az Úr hat nap alatt teremtette meg a világot, aztán a hetedik napon Ő is megpihent. Igaz, azt mondja a népi bölcsélet, hogy a hasznos munkának nincsen fáradtsága, de lám mégis van! Az Úr a példa rá, Ő is megpihent a nagy Mű elkészülte után. Mert még az Úr sem robot!

(folytatás a 36. oldalon)

Búcsú a Pető Nyomdától

Volt egyszer egy nagy csapat (balról jobbra, álló sor): Pető Csaba Ferenc, Székely Katalin, Nyikes Rita, Kósa Nikolett, Juhász Gábor, Juhász Jenő, Pető György, Hajdu Imre, Ruzsa Kálmán György, (előttük): Pető Györgyné, Barczy Zsuzsa, Petőné Molnár Márta. Fotó: Kovács Mátyás

(folytatás a 35. oldalról)

Hát akkor mit mondjunk az emberről? Csoda, hogy elfárad? Csoda, hogy az idő eljár felette? Akinek megadatik, aki oly szerencsés, hogy elér az életút 70. kilométer kövéhez, az tudja, mert szembesül vele, szembesül azzal, amit anno még 1969-ben mondott a kiváló labdarúgónk, Mészöly Kálmán ama bizonyos cseh-szlovákoktól elszenvedett 4:1-es vereség után: a mi időnk lejárt!

Sepertem eleget, seperjen már más is! – hangoztatták egykoron az obszót váró katonák. Szóval, ne szépítsük a dolgot, mindig, mindenhol, mindenkinél eljön a búcsú pillanata. Ez esetben éppen most, 2021-ben jött el.

A mezőkövesdi Pető Nyomda tulajdonosai, a Pető testvérek, Gyuri és Csaba illetve mindkettőjük felesége úgy döntöttek, hogy a közel 30 éve működő nyomdájuk, amely a térségben nagyon sok cégnek, hivatalnak – nem is beszélve a magánszemélyekről! – volt partnere, üzletfele, befejezi működését.

A nagy mű, az 1992-től közel harminc éven át készülő, épülő, fejlődő mű, mára teljes életümé vált. A két Pető család megsüvegelendő produktumot mondhat magáénak. Eljött hát az az idő, amikor – úgy mint egykor az Úr hat nap után – Ők is, csaknem három évtized alkotás után megpihenjenek! Családjukon belül nincs, aki a stafétabotot átvegye tőlük. A gyermekeik már máshol, más irányban keresik a boldogságukat.

Amikor Önök, tisztelt Olvasók kezükbe veszik a Kaptárkövek szeptemberi számát, (amely még a Pető Nyomdában, úgyszólván mondhatnám a nyomda „hatyúdalaként” született), szóval most szeptember idusán már csak azt mondogathatjuk egymásnak, némi melankóliával: volt egyszer egy Pető Nyomda!

Persze ebbe a melankóliába, szomorúságba nem kevés büszkeség is keveredik. Igen, mert mi azt is elmondhatjuk majd holnap, holnapután, – sőt tíz év múlva is ha élünk, – mi még ismertük ezt a kövesdi nyomdát!

S meggyőződésem hogy ilyen vagy olyan minőségben, sokan, még sokáig fognak emlékezni Petőékre. Például, amikor lapozgatják majd a környékbeli települések időközben megsárgult lapjait. Mezőkövesd, Bogács, Emőd, Füzesabony, Cserépfalu... csak néhányat soroltam fel most találomra – ugyanis azok mind – mind ott készültek a Pető Nyomdában.

Másoknak a boros- és pálinkás címkék, névjegykártyák, meghívók, egyedi naptárak juttatják majd eszükbe őket. Persze legtöbbeket az évtizedeken át sikeresen működő hirdetési újságjaik, a Montázs, a Sláger emlékezteti: volt egyszer egy Pető Nyomda! Milyen kár, hogy így kell mondanunk: volt.

E sor íróját az a legalább harminc – ha nem több! – könyvem is emlékeztet majd rájuk, az 1996-ban megjelent Emberközelben címűtől az idén megjelent Mayer főjegyző úrig. Ezek ugyanis mind-mind Pető Gyuriék gondozásában jelentek meg.

Na, meg a sok Kaptárkövek szám! Az évtizedek során munkatársak lettünk, mi több jó barátok!

Köszönet ezért a nyomda valamennyi dolgozójának!

Mos már nyugodtan elmondhatom a Pető Nyomda fontos része volt az életemnek, életem egy bizonyos szakaszának.

Elvászthatatlan volt tőlem, s ezért – jó emlékként – a jövőben is elvászthatatlan marad.

Éppen úgy, mint a nevem:

Eljantó